YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (laajennettu ensimmäinen jaosto)

5 päivänä elokuuta 2003 *

Yhdistetyissä asioissa T-116/01 ja T-118/01,

P & O European Ferries (Vizcaya) SA, aiemmin Ferries Golfo de Vizcaya SA, kotipaikka Bilbao (Espanja), edustajinaan Sir Jeremy Lever, QC, ja barrister D. Beard, solicitor J. Ellison, ja asianajaja J. Folguera Crespo,

kantajana asiassa T-116/01 ja
väliintulijana asiassa T-118/01
Diputación Foral de Vizcayan vaatimuksia tukien,

Diputación Foral de Vizcaya, edustajinaan asianajajat M. Morales Isasi ja I. Sáenz-Cortabarría Fernández,

kantajana asiassa T-118/01 ja
väliintulijana asiassa T-116/01
P & O European Ferries (Vizcaya) SA:n vaatimuksia tukien,

* Oikeudenkäyntikielet: espanja ja englanti.

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään J. M. Flett, J. Buendía ja D. Triantafyllou, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana,

joissa kantajat vaativat yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta kumoamaan Espanjan tukiohjelmasta Ferries Golfo de Vizcaya -varustamon hyväksi 29 päivänä marraskuuta 2000 tehdyn komission päätöksen 2001/247/EY (EYVL 2001, L 89, s. 28),

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (laajennettu ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti B. Vesterdorf sekä tuomarit K. Lenaerts, J. Azizi, M. Jaeger ja H. Legal,

kirjaaja: johtava hallintovirkamies J. Palacio González,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 4.2.2003 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Käsiteltävän asian taustalla olevat tosiseikat

1 Diputación Foral de Vizcaya (Biskajan maakuntaneuvosto, jäljempänä Diputación, asian T-118/01 kantaja tai asian T-116/01 väliintulija) ja Baskimaan hallituksen kauppa- ja matkailuministeriö allekirjoittivat 9.7.1992 Ferries Golfo de Vizcayan, josta on myöhemmin tullut P & O European Ferries (Vizcaya) SA (jäljempänä P & O Ferries, asian T-116/01 kantaja tai asian T-118/01 väliintulija), kanssa sopimuksen (jäljempänä alkuperäinen sopimus) lauttayhteyden perustamisesta Bilbaon ja Portsmouthin välille. Kyseisen sopimuksen mukaan allekirjoittajina olleet viranomaiset ostaisivat maaliskuun 1993 ja maaliskuun 1996 välisenä aikana 26 000 matkaseteliä käytettäväksi linjaliikenteessä Bilbaon ja Portsmouthin välillä. P & O:lle suoritettavan taloudellisen vastikkeen enimmäismääräksi vahvistettiin 911 800 000 Espanjan pesetaa (ESP) ja sovittiin, että matkustajakohtainen tariffi olisi 34 000 ESP kaudella 1993—1994 ja, ellei muutoksia tehtäisi, 36 000 ESP kaudella 1994—1995 ja 38 000 ESP kaudella 1995—1996. Alkuperäistä sopimusta ei ilmoitettu komissiolle.

2 Bretagne Angleterre Irlande -yhtiö, joka on liikennöinyt useita vuosia linjaliikennettä Yhdistyneen kuningaskunnan Plymouthin ja Espanjan Santanderin satamien välillä toiminimellä "Brittany Ferries", teki 21.9.1992 päivätyllä kirjeellä komissiolle kantelun, jossa se ilmoitti useista merkittävistä avustuksista, joita Diputaciónin ja Baskimaan hallituksen oli tarkoitus myöntää P & O Ferriesille.

3 Komissio kehotti 30.11.1992 päivätyssä kirjeessään Espanjan hallitusta toimittamaan sille kaikki tarpeelliset tiedot kyseisistä avustuksista. Espanjan hallitus toimitti vastauksensa 1.4.1993.

4 Komissio päätti 29.9.1993 aloittaa EY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdassa (josta on tullut EY 88 artiklan 2 kohta) tarkoitetun menettelyn. Sen mielestä alkuperäinen sopimus ei ollut tavanomainen liiketoimi, koska sopimuksessa oli sovittu, että matkaseteleitä hankitaan ennalta määritelty määrä kolmen vuoden aikana, koska sovittu hinta oli liiketaloudellisin perustein määräytyvää hintaa korkeampi, koska matkaseteleitä oli ostettava myös sellaisia matkoja varten, joita ei toteuteta tai jotka päättyvät johonkin muuhun satamaan, koska sopimukseen sisältyi velvollisuus maksaa kaikki uudesta palvelusta kolmena ensimmäisenä toimintavuotena aiheutuvat tappiot ja koska P & O Ferriesillä ei siis ollut mitään taloudellista riskiä. Komissio katsoi sille esitettyjen tietojen perusteella, että P & O Ferriesille annettu taloudellinen tuki oli EY:n perustamissopimuksen 92 artiklassa (josta on muutettuna tullut EY 87 artikla) tarkoitettua valtiontukea, eikä se täyttänyt edellytyksiä sille, että se voitaisiin julistaa yhteismarkkinoille soveltuvaksi.

5 Komissio antoi edellä mainitun päätöksen tiedoksi Espanjan hallitukselle 13.10.1993 päivätyllä kirjeellä ja kehotti tätä vahvistamaan, että se keskeyttäisi kaikki kyseiseen tukeen perustuvat suoritukset siihen saakka, kunnes komissio tekisi lopullisen päätöksen. Espanjan hallitusta kehotettiin kyseisessä kirjeessä niin ikään esittämään huomautuksensa ja esittämään kaikki tuen arvioimiseksi tarvittavat tiedot.

6 Baskimaan hallitus ilmoitti 10.11.1993 päivätyssä kirjeessä komissiolle alkuperäisen sopimuksen täytäntöönpanon keskeyttämisestä.

7 Komission tiedonanto jäsenvaltioille ja niille, joita asia koskee, Espanjan P & O Ferriesille myöntämien tukien osalta aloitettavasta menettelystä julkaistiin *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* (EYVL 1994, C 70, s. 5).

8 P & O Ferries ja komissio käsittelivät hallinnollisessa menettelyssä aiesopimusta, josta oli tarkoitus neuvotella sopimuspuolten kesken. Nämä keskustelut koskivat muun muassa suunnitelmaa alkuperäisen sopimuksen muuttamiseksi ja suunnitelmia alkuperäisen sopimuksen korvaamisesta uudella sopimuksella.

9 P & O Ferries antoi komissiolle 27.3.1995 päivätyllä kirjeellä, joka oli osoitettu valtiontuista liikenteen alalla vastaavan pääosaston (PO) "Liikenne" eräälle virkamiehelle, tiedoksi uuden sopimuksen (jäljempänä uusi sopimus), joka oli tehty 7.3.1995 Diputaciónin ja P & O Ferriesin välillä ja joka olisi voimassa vuosina 1995—1998. Kyseiseen tiedonantoon liitetystä kirjeestä ilmenee, että Diputaciónille piti maksaa korkoa summista, jotka oli asetettu P & O Ferriesin käytettäväksi alkuperäisen sopimuksen yhteydessä.

10 Uuden sopimuksen mukaan Diputación sitoutui tammikuusta 1995 joulukuuhun 1998 ostamaan yhteensä 46 500 matkaseteliä käytettäväksi P & O Ferriesin liikennöimässä linjaliikenteessä Bilbaon ja Portsmouthin välillä. Viranomaisten suoritettavaksi sovitun taloudellisen vastikkeen enimmäismääräksi vahvistettiin 985 500 000 ESP, joista 300 000 000 ESP oli maksettava vuonna 1995, 315 000 000 ESP vuonna 1996, 198 000 000 ESP vuonna 1997 ja 172 500 000 ESP vuonna 1998. Sopimuksen mukaan matkustajakohtainen tariffi oli vuonna 1995 20 000 ESP, vuonna 1996 21 000 ESP, vuonna 1997 22 000 ESP ja vuonna 1998 23 000 ESP. Näitä tariffeja alennettiin sillä perusteella, että Diputación oli pitkäaikaisesti sitoutunut ostamaan matkaseteleitä, ja tariffit laskettiin 22 000 ESP:n suuruisen viitetariffin eli vuotta 1994 varten julkaistun kaupallisen tariffin perusteella, ja sitä korotettiin 5 prosentilla vuodessa, minkä takia tämä tariffi nousi 23 300 ESP:aan vuonna 1995, 24 500 ESP:aan vuonna 1996, 25 700 ESP:aan vuonna 1997 ja 26 985 ESP:aan vuonna 1998.

11 Uuden sopimuksen viidennessä sopimuslausekkeessa määrätään seuraavaa:

" — — [Diputación] vahvistaa täten, että kaikki tarvittavat toimenpiteet on toteutettu sopimukseen sovellettavan lainsäädännön noudattamiseksi, ja toteaa erityisesti, että sopimuksella ei rikota kansallista lainsäädäntöä, kilpailunvääristymien estämistä koskevaa lainsäädäntöä eikä Rooman sopimuksen 92 artiklaa ja että kaikki tarvittavat toimenpiteet on toteutettu Rooman sopimuksen 93 artiklan 3 kohdan noudattamiseksi."

12 Komissio teki 7.6.1995 päätöksen aloittamansa P & O Ferriesille myönnettyä tukea koskevan tutkintamenettelyn lopettamisesta (jäljempänä 7.6.1995 tehty päätös).

13 Kyseisessä 7.6.1995 tehdyssä päätöksessä todettiin, että uudessa sopimuksessa oli tehty useita merkittäviä muutoksia komission vaatimusten täyttämiseksi. Baskimaan hallitus ei ollut enää sopimuspuolena tässä sopimuksessa. Komissiolle toimitettujen tietojen mukaan niiden matkaseteleiden määrä, jotka Diputaciónin piti ostaa, perustui arvioihin siitä, kuinka paljon tietyt vähätuloisten ryhmät ja sosiaali- ja kulttuuriohjelmien piiriin kuuluvat henkilöt, muun muassa koululaisryhmät, nuoret ja vanhukset, käyttävät tarjousta hyväkseen. Matkaseteleistä maksettava hinta oli alhaisempi kuin kyseisen ajanjakson esitehinta, mikä heijasti tavanomaista käytäntöä antaa paljousalennusta kaupallisten palvelujen suurkäyttäjille. Uudesta sopimuksesta oli päätöksen mukaan poistettu muut alkuperäisen sopimuksen ongelmallisiksi havaitut sopimuskohdat.

14 Samassa 7.6.1995 tehdyssä päätöksessä komissio totesi myös, että P & O Ferriesin liiketoiminnan tulos osoitti, että sen tarjoama palvelu oli kannattavaa ja että se oli kyennyt vakiinnuttamaan toimintansa käyttämättä valtion apua. P & O Ferriesillä ei ollut uuden sopimuksen mukaan mitään erityisoikeuksia Bilbaon satamassa, ja sillä oli etuoikeus satamapaikkaan ainoastaan erikseen määritellyn

sen alusten lähtö- ja saapumisaikaan perustuvan liikennöintiaikataulun puitteissa, joten muut alukset voivat tosiasiallisesti käyttää satamapaikkaa muina aikoina. Komission mielestä uusi sopimus, jonka tarkoituksena oli hyödyttää paikallisia lauttayhteyksiä käyttävää paikallista väestöä, heijasti nyt tavanomaista ja lojaalia liikesuhdetta tarjottujen palvelujen hinnoittelun osalta.

15 Näin ollen komissio katsoi, että uusi sopimus ei sisältänyt valtiontukea, ja päätti lopettaa 29.9.1993 aloitetun menettelyn.

16 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi asiassa T-14/96, BAI vastaan komissio 28.1.1999 antamallaan tuomiolla (Kok. 1999, s. II-139, jäljempänä BAI-tuomio) 7.6.1995 tehdyn päätöksen sillä perusteella, että komissio oli nojautunut EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdan virheelliseen tulkintaan päätellessään, että uusi sopimus ei sisältänyt valtiontukea.

17 Komissio päätti 26.5.1999 aloittaa EY 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun menettelyn, jotta ne, joita asia koski, voisivat esittää huomautuksiaan kannasta, jonka komissio oli omaksunut BAI-tuomion perusteella (EYVL 1999, C 233, s. 22). Se ilmoitti tästä Espanjan kuningaskunnalle 16.6.1999 päivätyllä kirjeellä. Se vastaanotti huomautuksia tietyiltä osapuolilta, joita asia koski, ja toimitti ne Espanjan viranomaisille huomautuksia varten. Nämä esittivät näkemyksensä 21.10.1999 päivätyssä kirjeessä ja täydensivät niitä lisähuomautuksilla 8.2. ja 6.6.2000.

Riidanalainen päätös

18 Komissio lopetti EY 88 artiklan 2 kohdan mukaisen menettelyn Espanjan tukiohjelmasta Ferries Golfo de Vizcaya -varustamon hyväksi 29 päivänä marras-

kuuta 2000 tehdyllä komission päätöksellä 2001/247/EY (EYVL 2001, L 89; s. 28, jäljempänä riidanalainen päätös tai päätös) julistaen kyseisen tuen yhteismarkkinoille soveltumattomaksi ja määräten Espanjan kuningaskunnan perimään tuen takaisin.

19 Riidanalaisesta päätöksestä ilmenee, että ostaessaan matkaseteleitä Diputación pyrki ensinnäkin tarjoamaan Biskajan alueen eläkeläisille alennuksia matkahintoihin räätälöityjä pakettilomamatkoja koskeneen, "Adinekoksi" nimetyn ohjelman perusteella ja toiseksi helpottamaan matkustaakseen erityisjärjestelyjä tarvitsevien Biskajan alueen asukkaiden ja instituutioiden (esimerkiksi paikallisviranomaiset, järjestöt, ammattikoulut ja yliopistot) mahdollisuuksia käyttää liikennevälineitä. Siitä ilmenee lisäksi, että Baskimaan autonomisen alueen viranomaiset olivat perustaneet Adineko-ohjelman korvaamaan vuodesta 1996 lähtien kansallisen "Inserso"-nimisen matkatukiohjelman, jota oli vuosittain käyttänyt noin 15 000 Biskajan alueen asukasta (päätöksen 32—34, 48 ja 51 perustelukappale).

20 Tukea arvioidessaan komissio huomautti, että Diputaciónin ostamien matkaseteleiden kokonaismäärää ei ollut vahvistettu sen todellisten tarpeiden perusteella. Komissio katsoi, että toisin kuin Diputación oli sille selittänyt, P & O Ferriesiltä ostettujen matkaseteleiden lukumäärää ei ole voitu laskea Inserso-ohjelman lukujen perusteella. Se toteaa (49 perustelukappaleessa) seuraavaa:

"[Diputación] päätti ostaa [P & O Ferriesiltä] 15 000 matkaseteliä vuonna 1995, jolloin [se] osallistui vielä Inserso-ohjelmaan, josta 15 000 henkilön oli tarkoitus hyötyä vuonna 1995. Baskimaan autonomisen alueen viranomaiset eivät ole selittäneet, miksi Biskajan alueen tarpeet olivat kyseisenä vuonna kaksinkertaiset. Ne eivät myöskään ole selittäneet, miksi ohjelmasta jaettiin vuonna 1997 vain 9 000 matkaseteliä ja vuonna 1998 vain 7 500 seteliä (15 000:n sijasta). Kun [Diputación] päätti sitoutua ostamaan kyseisen matkasetelimäärän, se ei tiennyt, että Inserso-ohjelmaa sovellettaisiin edelleen alueen asukkaisiin [siitä huolimatta, että Diputación ei enää osallistunut ohjelmaan] ja että sen oma ohjelma ei

onnistuisi toivotusti. Baskimaan autonomisen alueen viranomaiset eivät myöskään ole selittäneet, miksi ostettujen matkaseteleiden määrä vaihteli kuukausittain niin paljon (esimerkiksi tammikuussa 1995 ostettiin 750 seteliä ja saman vuoden helmikuussa 3 000)."

21 Jaettujen matkaseteleiden määrästä päätöksessä todetaan, että Adineko-ohjelmasta jaettiin yhteensä 3 532 seteliä vuosina 1996—1998 ja että Biskajan alueen asukkaiden ja instituutioiden liikennemahdollisuuksien käyttöä edistävästä ohjelmasta jaettiin 12 520 matkaseteliä vuosina 1995—1998 (50 ja 51 perustelukappale).

22 Lopuksi komissio huomauttaa, että uudessa sopimuksessa on useita määräyksiä, joita ei yleensä ole tavanomaiseen liiketoimintaan kuuluvissa matkaseteleiden ostoa koskevissa sopimuksissa, ja mainitsee esimerkkeinä sen, että sopimuksessa täsmennetään, kuinka monta matkaa P & O Ferriesin on liikennöitävä viikossa ja vuodessa, sen, että siinä määrätään, että jos P & O Ferries haluaa vaihtaa reitillä kulkevaa alusta, tähän tarvitaan Diputaciónin suostumus, ja sen, että sopimuksessa asetetaan täsmällisiä edellytyksiä muun muassa miehistön kansalaisuudesta sekä tuotteiden ja palvelujen alkuperästä (52 perustelukappale).

23 Komissio päättelee tästä (53 perustelukappaleessa) seuraavaa:

"[Uusi sopimus] ei vastannut Baskimaan autonomisen alueen viranomaisten esille tuomia sosiaalisia tarpeita eikä muodosta tavanomaista liiketointa, vaan kyseessä on laivanvarustamolle annettu tuki. Päätelmää tukee myös se tosiasia, että [alkuperäisen sopimuksen] ja [uuden sopimuksen] nojalla myönnetyt rahasummat ovat suunnilleen samansuuruiset. Autonomisen alueen viranomaiset laativat uuden ohjelman, jonka ansiosta laivanvarustamolle voitiin maksaa vuonna 1992 luvattu määrä tukea."

24 EY 87 artiklan 2 ja 3 kohdan mukaisten poikkeusten sovellettavuudesta komissio arvioi, että mitään näistä poikkeuksista ei voida soveltaa tässä tapauksessa (56—73 perustelukappale).

25 Tuen palauttamisen osalta komissio hylkää perustelun, jonka mukaan tuen palauttaminen loukkaisi Diputaciónin ja P & O Ferriesin perusteltua luottamusta. Komissio vetoaa tässä yhteydessä asiassa C-169/95, Espanja vastaan komissio, 14.1.1997 annetun tuomion (Kok. 1997, s. I-135) perusteluosan 51—54 kohtaan ja siteeraa niitä kokonaan. Se vetoaa myös siihen, että 7.6.1995 tehty päätös riitautettiin määräajassa, minkä jälkeen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi sen, että tuki pantiin täytäntöön ennen kuin komissio oli tehnyt siitä lopullisen päätöksen ja että kyseinen jäsenvaltio ei ole missään vaiheessa ilmoittanut tukea sääntöjen mukaisesti EY 88 artiklan 3 kohdan nojalla (74—78 perustelukappale).

26 Riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Espanjan Ferries Golfo de Vizcaya -yritykselle myöntämä tuki, jonka määrä [on] 985 500 000 pesetaa, ei sovellu yhteismarkkinoille."

27 Riidanalaisen päätöksen 2 artiklan sanamuoto on seuraava:

"1. Espanjan on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet 1 artiklassa tarkoitetun sääntöjenvastaisesti maksetun tuen perimiseksi takaisin tuensaajalta.

2. Tuki on maksettava takaisin viipymättä ja kansallisen oikeuden mukaisten menettelyjen mukaisesti, jos niissä mahdollistetaan tämän päätöksen välitön ja tehokas täytäntöönpano. Takaisinperittävään tukeen sisällytetään korko alkaen siitä, kun tuki asetettiin tuensaajan käyttöön, tuen takaisinperintään asti. Korko perustuu aluetukien avustusekvivalenttien laskennassa käytettyyn viitekorkoon."

Oikeudenkäynti ja osapuolten vaatimukset

28 P & O Ferries on nostanut asiassa T-116/01 kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 25.5.2001 toimittamallaan kannekirjelmällä.

29 Diputación on nostanut asiassa T-118/01 kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 31.5.2001 toimittamallaan kannekirjelmällä.

30 Diputación on pyytänyt kirjaamoon 6.9.2001 toimittamallaan hakemuksella saada osallistua asian T-116/01 oikeudenkäyntiin väliintulijana P & O Ferriesin vaatimusten tukemiseksi. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun toisen jaoston puheenjohtaja hyväksyi hakemuksen 5.11.2001 antamallaan määräyksellä.

31 P & O Ferries on pyytänyt kirjaamoon 27.9.2001 lähettämällään faksilla, jonka alkuperäiskappale toimitettiin kirjaamoon 28.9.2001, saada osallistua asian T-118/01 oikeudenkäyntiin väliintulijana Diputaciónin vaatimusten tukemiseksi. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun toisen jaoston puheenjohtaja hyväksyi hakemuksen 23.11.2001 antamallaan määräyksellä.

32 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen jaostojen kokoonpanossa 1.10.2002 lähtien tehtyjen muutosten vuoksi esittelevä tuomari nimettiin laajennettuun ensimmäiseen jaostoon, joten nyt käsiteltävät asiat siirrettiin kyseisen jaoston käsiteltäviksi. Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen presidentin alun perin nimeämä esittelevä tuomari oli estynyt käsittelemästä asiaa, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätti 3.10.2002 tekemällään päätöksellä antaa asian toiselle esittelevälle tuomarille.

33 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn ilman edeltäviä asian selvittämistoimia. Lisäksi se pyysi esittämään erään asiakirjan ja esitti tiettyjä kysymyksiä osapuolille.

34 Kuultuaan osapuolia ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätti 20.1.2003 antamallaan määräyksellä yhdistää asiat T-116/01 ja T-118/01 suullista käsittelyä ja tuomiota varten.

35 Yhdistynyt kuningaskunta esitti 31.1.2003 väliintulohakemuksen nyt käsiteltävissä asioissa. Koska tämä hakemus oli jätetty määräajan päätyttyä, se hylättiin 4.3.2003 annetulla laajennetun ensimmäisen jaoston puheenjohtajan määräyksellä.

36 Kantaja vaatii asiassa T-116/01 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta

— kumoamaan riidanalaisen päätöksen 2 artiklan ja

— velvoittamaan komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

37 Asian T-116/01 väliintulija tukee kantajan asiassa T-116/01 esittämiä vaatimuksia.

38 Komissio vaatii asiassa T-116/01 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta

— hylkäämään kanteen ja

— velvoittamaan kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

39 Kantaja vaatii asiassa T-118/01 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta

— kumoamaan riidanalaisen päätöksen

— toissijaisesti kumoamaan riidanalaisen päätöksen 2 artiklan ja

— velvoittamaan komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

40 Asian T-118/01 väliintulija tukee kantajan asiassa T-118/01 esittämiä vaatimuksia.

41 Komissio vaatii asiassa T-118/01 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta

— jättämään kanteen osittain tutkimatta

— toissijaisesti hylkäämään kanteen perusteettomana ja

— velvoittamaan kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

42 Kantaja esittää asiassa T-116/01 kanteensa tueksi kolme perustetta, jotka koskevat ensinnäkin luottamuksensuojan periaatteen loukkaamista, toiseksi EY 88 artiklan rikkomista ja kolmanneksi EY 253 artiklan rikkomista.

43 Kantaja esittää asiassa T-118/01 kanteensa tueksi seitsemän perustetta, jotka koskevat ensinnäkin EY 87 artiklan 1 kohdan rikkomista siltä osin kuin komissio

katsoo riidanalaisessa päätöksessä, että suoritetut summat ovat kokonaisuudessaan valtiontukea, toiseksi EY 87 artiklan 1 kohdan rikkomista siltä osin kuin komissio katsoo riidanalaisessa päätöksessä, että vielä käyttämättömistä matkaseteleistä suoritetut summat ovat valtiontukea, kolmanneksi omistusoikeuden loukkaamista ja EY 295 artiklan rikkomista, neljänneksi EY 87 artiklan 1 kohdan rikkomista siltä osin kuin komissio ei ole osoittanut riidanalaisessa päätöksessä vaikutuksia yhteisönsisäiseen kauppaan ja riidanalaista päätöstä on perusteltu riittämättömästi kyseisen artiklan soveltamisedellytysten osalta, viidenneksi menettelymääräysten rikkomista, muun muassa EY:n perustamissopimuksessa ja [EY 88] artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä 22 päivänä maaliskuuta 1999 annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 659/1999 (EYVL L 83, s. 1) edellytettyjen olennaisten menettelymääräysten rikkomista ja perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä, kuudenneksi EY 87 artiklan 2 kohdan a alakohdan rikkomista ja seitsemänneksi asetuksen N:o 659/1999 14 artiklan rikkomista sekä luottamuksensuojan ja hyvän hallinnon periaatteiden loukkaamista.

44 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että on järkevää tutkia ensin asian kantajan T-118/01 esittämät perusteet. Nämä perusteet voidaan ryhmitellä viideksi kanneperusteeksi, jotka koskevat ensinnäkin EY 87 artiklan 1 kohdan rikkomista, toiseksi omistusoikeuden loukkaamista ja EY 295 artiklan rikkomista, kolmanneksi EY 87 artiklan 2 kohdan a alakohdan rikkomista, neljänneksi tietojensaantipyynnön esittämättä jättämistä ja perustelujen riittämättömyyttä ja viidenneksi asetuksen N:o 659/1999 14 artiklan rikkomista ja luottamuksensuojan ja hyvän hallinnon periaatteiden loukkaamista. Tässä yhteydessä on lisäksi asianmukaista tutkia yhdessä asiassa T-118/01 esitetty viides ja asiassa T-116/01 esitetty ensimmäinen kanneperuste.

45 Ennen näiden perusteiden tutkimista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin pitää tarpeellisena tutkia, onko riidanalaisen päätöksen kohteena oleva tuki (jäljempänä riidanalainen tuki) myönnetty EY 88 artiklan 3 kohdassa määrätyn menettelyn mukaisesti ja onko näin ollen kyseessä sääntöjenmukainen tuki.

Riidanalaisen tuen sääntöjenmukaisuus

Osapuolten lausumat

46 Osoittaakseen, että tässä tapauksessa on kyseessä EY 88 artiklan 3 kohdassa määrätyn menettelyn mukaisesti myönnetty tuki, kantajat väittävät, että toisin kuin riidanalaisen päätöksen 75—77 perustelukappaleessa todetaan, riidanalaista tukea ei pantu täytäntöön ennen 7.6.1995 tehtyä päätöstä.

47 Kantajat huomauttavat tältä osin, että uuden sopimuksen viidenteen sopimuslausekkeeseen sisältyy Espanjan oikeuden mukainen lykkäävä ehto, jonka nojalla sopimuspuolet olivat sopineet lykkäävänsä kyseisen sopimuksen täytäntöönpanoa siihen saakka, kunnes komissio antaisi ratkaisunsa kyseisestä sopimuksesta EY 88 artiklan 3 kohdan mukaisessa menettelyssä. Espanjan oikeuden mukaan kirjalliseen sopimukseen voi sisältyä muu kuin kirjallinen ehto, kun tästä ehdosta on sovittu sopimuspuolten kesken nimenomaisesti tai hiljaisesti.

48 Asian T-116/01 kantaja täsmentää, että uuden sopimuksen perusteella ei annettu minkäänlaista valtiontukea ennen päätöksen tekemistä 7.6.1995, koska kyseisen päätöksen tekeminen oli edellytys sen uuden sopimuksen voimaantulolle, jolla väitetty tuki oli myönnetty, kuten yhteisöjen tuomioistuin on myöntänyt asiassa C-99/98, Itävalta vastaan komissio, 15.2.2001 antamassaan tuomiossa (Kok. 2001, s. I-1101, 40—44 kohta).

49 Sen mielestä syy siihen, että uudessa sopimuksessa määrättiin alun perin tammi-, helmi-, maalis- ja huhtikuussa 1995 käytettäviä matkalippuja vastaan vaihdettavien seteleiden antamisesta ennen 7.6.1995 tehtyä päätöstä, liittyi siihen, että sopimus laadittiin 1994 ja että tuolloin oli odotettavissa, että komissio hyväksyisi sen vuoden 1995 alussa.

50 Ilmoituksen väitetystä sääntöjenvastaisuudesta, joka johtuisi siitä, että tiedonannon antoivat tuensaajan asianajajat eikä Espanjan hallitus, kantajat väittävät, että ainoastaan se, että EY 88 artiklan 3 kohdan viimeisestä virkkeestä johtuvia velvoitteita ei ole noudatettu, voi vaikuttaa täytäntöönpanoa koskevien toimien pätevyyteen (asia C-354/90, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires ja Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, tuomio 21.11.1991, Kok. 1991, s. I-5505, Kok. Ep. XI, s. I-495, 12 kohta). Koska tuki on tässä tapauksessa pantu täytäntöön komission hyväksymispäätöksen jälkeen, ilmoitukseen liittyvät väitetyt sääntöjenvastaisuudet eivät voi tehdä riidanalaista tukea sääntöjenvastaiseksi.

51 EY 88 artiklan 3 kohdassa ei missään tapauksessa määrätä siitä, että jäsenvaltion pitäisi tehdä ilmoitus komissiolle. Riidanalaisen päätöksen 78 perustelukappaleessa siteerattua asetuksen N:o 659/1999 2 artiklaa ei voida soveltaa tässä tapauksessa, koska se ei ollut voimassa silloin, kun uusi sopimus ilmoitettiin komissiolle.

52 Kantajat kiistävät lopuksi komission sen väitteen oikeellisuuden, jonka mukaan uusi sopimus liittyisi läheisesti alkuperäiseen sopimukseen, ja väittävät, että uutta sopimusta ei ole tutkittu virallisessa tutkintamenettelyssä. Nimike "NN" on liittynyt alkuperäiseen sopimukseen eikä uutta sopimusta koskevaan menettelyyn. Ne huomauttavat tässä yhteydessä, että komissio päätti vasta 26.5.1999 laajentaa vanhaa sopimusta koskeneen vuonna 1993 aloitetun menettelyn koskemaan uutta sopimusta. Nyt käsiteltävässä asiassa on siis todellisuudessa kaksi tapausta: ilmoitettuja tukia koskeva uusi sopimus ja ilmoittamattomia tukia koskeva alkuperäinen sopimus.

53 Asian T-116/01 kantaja vetoaa väliintulijan tukemana ja oikeudellisen "estoppel"-periaatteen sekä omien aikaisempien toimien vastaisesti toimimista koske-

van kiellon periaatteeseen nojautuen toissijaisesti siihen, että komissio ei voi hyväksyttävästi vedota EY 88 artiklan 3 kohdan rikkomiseen, koska se on hyväksynyt asian T-116/01 kantajan asianajajien ilmoituksen uudesta sopimuksesta esittämättä mitään vastaväitettä kyseisen ilmoituksen oikeudellisesta pätevyydestä, koska se on käyttänyt asian T-116/01 kantajan asianajajilta saatuja tietoja 7.6.1995 tehtyä päätöstä tehdessään ja koska olisi ollut mahdollista pyytää asianomaista jäsenvaltiota toimittamaan uusi sopimus komissiolle, jos se olisi sitä vaatinut.

54 Komissio toteaa aluksi, että ilmoittamaton alkuperäinen sopimus ja uusi sopimus muodostavat jatkumon. Se esittää, että uuden sopimuksen johdanto-osassa mainitaan, että se korvaa alkuperäisen sopimuksen, että BAI-tuomion perusteluosan 76 ja 80 kohdassa korostetaan tätä jatkumoa ja että hallinnollinen menettely alkoi ilmoittamattomasta alkuperäisestä sopimuksesta ja jatkui siihen myöhemmin tehtyjen muutosten sekä uuden sopimuksen tutkimisella. Koska komissio on todennut ilmoittamattomien tukien olemassaolon, sillä oli oikeus antaa ratkaisu niiden mahdollisesta yhteensopivuudesta perustamissopimuksen kanssa ilman että sen olisi ensin pitänyt pyytää virallista ilmoitusta. Uusi ilmoitus ei voi poistaa alkuperäisen sopimuksen ilmoittamatta jättämisen seurauksia, varsinkaan sen sääntöjenvastaisuutta.

55 Komissio huomauttaa lisäksi, että EY 88 artiklan 3 kohdassa velvoitetaan jäsenvaltio tekemään virallinen ilmoitus (yhdistetyt asiat T-126/96 ja T-127/96, BFM ja EFIM v. komissio, tuomio 15.9.1998, Kok. 1998, s. II-3437, 47 kohta) ja että asian T-116/01 kantajan asianajajien tiedonantoa ei voida pitää ilmoituksena.

56 Lopuksi se huomauttaa, että kaikista komission, asianomaisten viranomaisten ja tuensaajien välisistä 7.6.1995 tehtyä päätöstä edeltävistä keskusteluista ilmenee, että kyseessä oli ilmoittamaton sopimus ja että oli täysin mahdotonta, että virallinen ilmoitus voitaisiin katsoa tehdyn.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

57 EY 88 artiklan 3 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Komissiolle on annettava tieto tuen myöntämistä tai muuttamista koskevasta suunnitelmasta niin ajoissa, että se voi esittää huomautuksensa. — — Jäsenvaltio, jota asia koskee, ei saa toteuttaa ehdottamiaan toimenpiteitä, ennen kuin menettelyssä on annettu lopullinen päätös."

58 Tässä tapauksessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että uudella sopimuksella käyttöön otettua tukea ei ole myönnetty EY 88 artiklan 3 kohdassa määrätyn menettelyn mukaisesti, joten se on sääntöjenvastainen. Riidanalaisesta päätöksestä ilmenee selvästi, että alkuperäinen sopimus ja uusi sopimus muodostavat yhden tuen, joka on otettu käyttöön ja pantu täytäntöön vuonna 1992 alkuperäisen sopimuksen tekemisen yhteydessä ilman komissiolle etukäteen annettavaa ilmoitusta, ja tätä tukevat osapuolten tässä oikeudenkäynnissä antamat selitykset.

59 On näet ensinnäkin todettava, että kuten uuden sopimuksen johdanto-osasta samoin kuin P & O Ferriesin asianajajien 27.3.1995 päivätystä tiedonannosta ilmenee, uudella sopimuksella ainoastaan muutetaan alkuperäistä sopimusta, ja se on laadittu tarkoituksena korvata alkuperäinen sopimus.

60 Tässä yhteydessä on todettava, että alkuperäiseen sopimukseen uudella sopimuksella tehdyt muutokset eivät sisällöllisesti vaikuta tukeen, sellaisena kuin se otettiin käyttöön alkuperäisellä sopimuksella (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-195/01 ja T-207/01, Government of Gibraltar v. komissio, tuomio 30.4.2002, Kok. 2002, s. II-2309, 111 kohta).

61 Näistä kahdesta sopimuksesta näet ilmenee, että ne koostuvat siitä, että Diputación ostaa samalta laivanvarustamolta, P & O Ferriesiltä, tietyn määrän matkaseteleitä, jotka ovat käytettävissä samassa linjaliikenteessä ja saman pituisen ajanjakson aikana. Lisäksi molempiin sopimuksiin sisältyy täysin samoja määräyksiä laivayhteyksien tiheydestä ja molemmissa edellytetään P & O Ferriesin sitoutuvan noudattamaan tiettyjä miehistön ja laivoilla käytettävien tavaroiden ja palvelujen alkuperää koskevia lausekkeita (ks. riidanalaisen päätöksen 9 ja 14 perustelukappale). Kuten lisäksi muun muassa riidanalaisen päätöksen 9, 13, 31 ja 32 perustelukappaleesta, alkuperäisen sopimuksen ensimmäisestä lausekkeesta ja uuden sopimuksen johdanto-osasta ilmenee, molemmilla sopimuksilla pyritään varmistamaan säännöllinen linjaliikenne kaupan ja matkailun edistämiseksi ja Baskimaan alueellisen kehityksen tukemiseksi sekä tarjoamaan taloudellisesti heikossa asemassa oleville ryhmille tilaisuus matkustaa ulkomaille. Lisäksi on vielä kiistatonta, että uuden sopimuksen nojalla suoritettavat summat ovat suunnilleen samansuuruiset kuin alkuperäisen sopimuksen nojalla suoritetut ja että alkuperäisen sopimuksen nojalla suoritetut rahasummat ovat jääneet P & O Ferriesin käyttöön ja niitä on käytetty maksettaessa P & O Ferriesille suoritus uuden sopimuksen nojalla (riidanalaisen päätöksen 18 ja 53 perustelukappale).

62 Toiseksi riidanalaisen päätöksen samoin kuin osapuolten esittämien asiakirjojen perusteella voidaan todeta, että 27.3.1995 päivätty P & O Ferriesin tiedonanto, jonka P & O Ferriesin asianajajat toimittivat komission PO:n "Liikenne" eräälle virkamiehelle, ei missään tapauksessa ole virallinen ilmoitus suunnitellusta uudesta tuesta, vaan sillä on päätetty pitkä kirjeenvaihto komission yksiköiden ja kantajien välillä ja se on koskenut alkuperäiseen sopimukseen vähitellen tehtyjä muutoksia (ks. edellä 8 kohta).

63 Tältä osin asian T-116/01 kantajan toimittamista asiakirjoistakin ilmenee, että sen jälkeen kun komissio oli tehnyt 29.9.1993 päätöksen virallisen tutkintamenettelyn aloittamisesta ja komission PO:n "Liikenne" ja Diputaciónin ja P & O Ferriesin välillä oli pidetty kokous 22.4.1994, viimeksi mainitut lähettivät komissiolle useita kirjeitä, joissa ne ehdottivat alkuperäiseen sopimukseen tehtäviä muutoksia (ks. mm. tuensaajan 11.5., 6.6. ja 1.12.1994 päivätyt kirjeet,

jotka lähetettiin PO:n "Liikenne" eräälle virkamiehelle, sekä Diputaciónin komissiolle osoittama 25.11.1994 päivätty kirje, johon sisältyi tyhjentävä luettelo alkuperäiseen sopimukseen tehdyistä muutoksista).

64 Sen, että 27.3.1995 päivätty tiedonanto ei ole uutta tukea koskeva ilmoitus, vahvistaa selkeästi myös se, että sen lähettivät P & O Ferriesin asianajajat eikä Espanjan hallitus. Myöskään kyseisen tiedonannon muoto ja sisältö eivät missään tapauksessa täytä vaadittuja virallisia edellytyksiä. Toisin kuin näet komission jäsenvaltioille osoittaman 2.10.1981 päivätyn kirjeen SG(81) 12740 3 kohdan a alakohdan i ja ii alakohdassa edellytetään, tiedonanto lähetettiin PO:n "Liikenne" eräälle virkamiehelle eikä komission pääsihteeristölle, eikä siinä viitata lainkaan EY 88 artiklan 3 kohtaan.

65 Kolmanneksi kirjeissä, joita kantajat lähettivät komissiolle, samoin kuin 27.3.1995 päivätyssä tiedonannossa oli kaikissa viitenumero, jota komissio oli käyttänyt alkuperäiseen sopimukseen liittyneessä asiakirja-aineistossa, eli "NN 40/93" (ks. tältä osin em. asiassa Itävalta v. komissio annetun tuomion 42 kohta).

66 Neljänneksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätelmää tukee komission käyttäytyminen, sillä se on saatuaan 27.3.1995 päivätyn tiedonannon toiminut sen perusteella ja tehnyt 7.6.1995 päätöksen, sen sijaan että se olisi hylännyt sen epätäydellisenä edellä mainitun jäsenvaltioille osoittamansa kirjeen SG(81) 12740 ja normaalin käytäntönsä mukaisesti (ks. esim. EY:n perustamissopimuksen 88 artiklan 2 kohdan nojalla 23 päivänä joulukuuta 1992 tehty komission päätös, joka on osoitettu muille jäsenvaltioille ja sellaisille muille kuin jäsenvaltioille, joita asia koskee, tuista, joita Italia on päättänyt myöntää Ente partecipazioni e finanziamento industria manifatturieralle (EYVL 1993, C 75, s. 2) sekä em. asiassa BFM ja EFIM v. komissio annetun tuomion 47 kohta).

67 Viidenneksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että komissio on 7.6.1995 tekemässään päätöksessä nimenomaisesti todennut lopettavansa Espanjan hallitukselle lähettämällään kirjeellä 29.9.1993 aloittamansa menettelyn.

68 On siis selvää, että asianomaiset osapuolet ovat itse samoin kuin komissiokin sekä edeltävässä hallinnollisessa menettelyssä että riidanalaisessa päätöksessä esittäneet tietoja, joiden perusteella voidaan todeta, että ne ovat pitäneet riidanalaista tukea ilmoittamattomana tukena.

69 Se, että osapuolet ovat muuttaneet tai poistaneet alkuperäisestä sopimuksesta tiettyjä määräyksiä, joita on pidetty EY 87 artiklan vastaisina, ei muuta millään tavoin sitä, että alkuperäinen sopimus ja uusi sopimus muodostavat sisällöllisesti yhden ainoan tuen (em. asiassa Government of Gibraltar v. komissio annetun tuomion 111 kohta).

70 Lisäksi on todettava, että toisin kuin kantajat väittävät, se, että komissio on hyväksynyt tiedonannon uudesta sopimuksesta esittämättä mitään huomautuksia sen oikeudellisesta pätevyydestä, ei voi missään tapauksessa poistaa riidanalaisen tuen sääntöjenvastaisuutta. On näet tältä osin riittävää todeta, että komissio ei voi missään tapauksessa sallia poikkeusta EY 88 artiklan 3 kohdan mukaisesta ilmoitusmenettelystä eikä poistaa käyttäytymisellään tuen sääntöjenvastaisuutta. Edellä esitetystä ilmenee joka tapauksessa selvästi, että komission käyttäytyminen oli täysin tavanomaista ilmoittamattomaan tukeen liittyvässä menettelyssä. Pelkästään se, että P & O Ferriesin asianajajien väitetään olleen vakuuttuneita siitä, että niiden 27.3.1995 päivätty tiedonanto olisi uutta tukea koskeva virallinen ilmoitus, ei voi vaikuttaa riidanalaisen tuen sääntöjenvastaisuuteen.

71 Lopuksi todettakoon, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätelmään ei voi vaikuttaa myöskään se, että komissio on riidanalaisen päätöksen 5 ja 6 perustelukappaleessa todennut päättäneensä 26.5.1999 "laajentaa [alkuperäistä sopimusta koskevan] vuonna 1993 aloitetun menettelyn koskemaan myös [uutta sopimusta]" ja kehottaa kolmansia esittämään huomautuksensa riidanalaisesta tuesta.

72 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä näet ilmenee, että jos komissio on alustavassa menettelyssä tullut siihen tulokseen, että valtiontuki on ristiriidassa perustamissopimuksen kanssa, tai ei ole kyennyt ratkaisemaan kaikkia tuen soveltuvuutta yhteismarkkinoille koskevaan arviointiin liittyviä vaikeuksia, komissiolla on velvollisuus hankkia kaikki tarpeelliset selvitykset ja aloittaa tätä varten EY 88 artiklan 2 kohdan mukainen menettely (ks. mm. asia C-367/95 P, komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomio 2.4.1998, Kok. 1998, s. I-1719, 39 kohta ja em. asiassa BFM ja EFIM v. komissio annetun tuomion 44 kohta).

73 Lisäksi EY 88 artiklan 2 kohdasta seuraa, että komissio tekee päätöksensä "vaadittuaan niitä, joita asia koskee, esittämään huomautuksensa". Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että aloittamisilmoituksella pyritään ainoastaan saamaan niiltä, joita asia koskee, kaikki tiedot, jotka voivat valaista komissiota sen tulevassa toiminnassa (asia 70/72, komissio v. Saksa, tuomio 12.7.1973, Kok. 1973, s. 813, Kok. Ep. II, s. 117, 19 kohta ja em. asiassa BFM ja EFIM v. komissio annetun tuomion 45 kohta).

74 Sitä, että komissio on 26.5.1999 tekemässään päätöksessä pitänyt tarpeellisena pyytää asianomaisten osapuolten mielipidettä tuesta sellaisena kuin se on muutettuna uudella sopimuksella, ei siis missään tapauksessa voida tulkita siten, että ennen tätä päivämäärää 29.9.1993 aloitettu ja 7.6.1995 tehdyllä päätöksellä lopetettu menettely olisi koskenut yksinomaan alkuperäistä sopimusta. Kaiken edellä esitetyn perusteella kantajat eivät ole esittäneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle sellaisia seikkoja, joiden perusteella voitaisiin todeta, että uudella sopimuksella olisi otettu käyttöön uusi tuki.

Asiassa T-118/01 esitetty ensimmäinen kanneperuste, joka koskee EY 87 artiklan 1 kohdan rikkomista

75 Aluksi on tutkittava oikeudenkäyntiväite, jonka komissio on esittänyt tämän kanneperusteen osalta. Sen mielestä se on jätettävä tukimatta, koska siinä kyseenalaistetaan em. asiassa BAI vastaan komissio annetun tuomion oikeusvoimaisuus. Kantaja kiistää lähinnä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamukset, erityisesti ne, jotka on esitetty kyseisen tuomion 70—82 kohdassa ja jotka koskevat riidanalaisen tuen luonnehdintaa ja riidanalaisen tuen todellisia vaikutuksia kilpailuun ja jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

76 Kantaja arvioi, että oikeusvoimaisuuden periaate ei merkitse sitä, että tämä kanneperuste olisi jätettävä tutkimatta.

77 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tuomion oikeusvoimaisuus voi estää kanteen tutkittavaksi ottamisen vain silloin, jos tuomion antamiseen johtaneen kanteen asianosaiset ovat samat ja sillä on ollut sama kohde ja peruste (yhdistetyt asiat 172/83 ja 226/83, Hoogovens Groep v. komissio, tuomio 19.9.1985, Kok. 1985, s. 2831, 9 kohta; yhdistetyt asiat 358/85 ja 51/86, Ranska v. parlamentti, tuomio 22.9.1988, Kok. 1988, s. 4821, Kok. Ep. IX, s. 625, 12 kohta ja asia T-28/89, Maindiaux ym. v. TSK, tuomio 8.3.1990, Kok. 1990, s. II-59, 23 kohta), ja nämä edellytykset ovat välttämättä päällekkäisiä (asia T-162/94, NMB France ym. v. komissio, tuomio 5.6.1996, Kok. 1996, s. II-427, 37 kohta).

78 Tästä seuraa, että oikeusvoimaisuuteen ei voida vedota silloin, kun asianomaiset kanteet eivät koske samaa toimea, sillä toimi, jonka kumoamista vaaditaan, on olennainen kanteen kohteen osatekijä (yhdistetyt asiat 146/85 ja 431/85, Diezler v. TSK, tuomio 27.10.1987, Kok. 1987, s. 4283, 14—16 kohta ja em. asiassa Maindiaux ym. v. TSK annetun tuomion 23 kohta).

79 Koska nyt käsiteltävä kanne on kohdistettu muuhun toimeen kuin siihen, jonka perusteella BAI-tuomio annettiin, ei voida katsoa, että molemmilla kanteilla olisi sama kohde.

80 Nyt käsiteltävässä kanteessa eivät myöskään ole vastakkain samat asianosaiset kuin asiassa, jossa BAI-tuomio annettiin.

81 Koska oikeusvoimaisuus ei estä nyt käsiteltävän kanteen nostamista, sama pätee kaikkiin kantajien nyt käsiteltävissä asioissa esittämiin kanneperusteisiin, joten ei ole tarpeen tutkia, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jo arvioinut näiden perusteiden asiakysymykset BAI-tuomiossa.

82 Kanneperuste on näin ollen tutkittava.

Asianosaisten lausumat

83 Tämä kanneperuste voidaan jakaa kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa asian T-118/01 kantaja vetoaa siihen, että komissio on rikkonut EY 87 artiklan 1 kohtaa arvioidessaan, että uusi sopimus on kokonaisuudessaan valtiontukea, ottamatta huomioon todellisuudessa käytettyjä matkaseteleitä. Toisessa osassa se väittää, että komission olisi pitänyt ottaa huomioon myös vielä käyttämättömät matkasetelit tuen olemassaoloa arvioidessaan. Kolmas osa koskee sitä, että tuella ei ole ollut vaikutusta yhteisönsisäiseen kauppaan, ja tätä koskevien perustelujen riittämättömyyttä.

— Ensimmäinen osa

84 Diputación vetoaa tässä osassa siihen, että P & O Ferriesin todellisuudessa tarjoamista lauttaliikennepalveluista vastikkeeksi suoritetut summat eivät ole EY 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontukea, koska ne eivät ole P & O Ferriesille annettu etuus vaan markkinahintainen korvaus taloudellisen toimijan todellisuudessa suorittamasta palvelusta.

85 Yhteisöjen tuomioistuin on näet katsonut, että kun valtion toimenpide on korvaus taloudellisen toimijan suorittamasta palvelusta, kyseessä ei ole EY 87 artiklassa tarkoitettu tuki (asia 240/83, ADBHU, tuomio 7.2.1985, Kok. 1985, s. 531, 18 kohta ja asia C-53/00, Ferring, tuomio 22.11.2001, Kok. 2001, s. I-9067, 26 kohta).

86 Lisäksi on sovellettava vastaavasti päätelmiä, jotka komissio on esittänyt julkisten viranomaisten tekemiin maa-alueita ja rakennuksia koskeviin kauppoihin sisältyvistä tuista antamassaan tiedonannossa (EYVL 1997, C 209, s. 3). Komissio on ilmoittanut kyseisessä tiedonannossa, että se katsoo kauppaan sisältyvän tuen osatekijöitä ainoastaan siinä tapauksessa, että kaupasta on sovittu markkinahintaa alempaan hintaan. Komissio on myös arvioinut, että se, että liiketoimeen saattaa sisältyä tuen osatekijöitä, ei merkitse sitä, että liiketoimi itse olisi valtiontukea. Diputación päättelee tämän perusteella, että komission edellä mainitussa tiedonannossa omaksuman näkemyksen mukaan kaupan sinänsä ei voida katsoa olevan valtiontukia koskevien sääntöjen vastainen.

87 Se arvioi, että sillä perusteella, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut BAI-tuomiossa, että uusi sopimus ei ole tavanomainen liiketoimi, ei voida tehdä sitä päätelmää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi pitänyt sitä EY 87 artiklan 1 kohdan vastaisesti myönnettynä tukena. Diputaciónin mielestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on pikemminkin katsonut, että uuteen sopimukseen saattaa sisältyä tuen osatekijöitä.

88 Lisäksi komissio on riidanalaisen päätöksen 47 perustelukappaleessa viitatessaan matkaseteleiden kokonaismäärään ja todetessaan, että kokonaismäärä ei vastannut "todellisia tarpeita", implisiittisesti myöntänyt, että tosiasiallisesti käytetyt matkasetelit vastasivat "todellisia tarpeita". Käytettyjä matkaseteleitä vastaavaa summaa ei näin ollen voida pitää tukena, koska se on rahallinen vastike tosiasiallisesti suoritetusta palvelusta.

89 Diputación katsoo, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei voi hyväksyä selityksiä, joita komissio on antanut nyt käsiteltävässä asiassa ja joiden mukaan P & O Ferriesin suorittama vastike ei olisi käytännössä aiheuttanut mitään lisäkustannuksia, koska ne eivät sisälly riidanalaiseen päätökseen.

90 Lisäksi sopimukseen sisältyy kustannuksia, jotka komission olisi pitänyt ottaa huomioon arvioidessaan tuen osatekijöitä ja myös niitä, jotka liittyvät P & O Ferriesin velvollisuuteen liikennöidä reitillä koko vuoden ajan uuden sopimuksen mukaisesti, vaikka reitti ei olekaan kannattava muuna kuin sesonkiaikana.

91 Komission päätelmillä on myös epäoikeudenmukaisia vaikutuksia, koska P & O Ferries saattaisi olla pakotettu nostamaan perusteettoman edun palauttamista koskevan kanteen Diputaciónia vastaan ilmaisista palveluista, joita tämä on saanut.

92 Koska riidanalaisessa päätöksessä ei näin ollen esitetä perusteluja sen tueksi, että P & O Ferriesille käytettyjen matkaseteleiden maksuksi suoritetut summat ovat valtiontukea, Diputación katsoo, että kyseisessä päätöksessä on rikottu olennaisia menettelymääräyksiä.

93 Komissio kiistää Diputaciónin sen väitteen oikeellisuuden, jonka mukaan P & O Ferriesille tosiasiallisesti suoritetun palvelun vastikkeeksi maksetut summat eivät merkitsisi etua, ja väittää vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenevän, että vastikkeen olemassaolo ei merkitse sitä, että kyseessä ei voisi olla tuki, mikäli kyseisen sopimuksen vaikutukset muodostavat merkittävän edun. Koska P & O Ferries kykenee uuden sopimuksen avulla täyttämään keinotekoisesti lautan paikat matkustajilla muuna kuin sesonkiaikana, se tarjoaa sille merkittävän taloudellisen edun, joka perustuu toisaalta lisätuloihin ja toisaalta siihen, että lisäkustannuksia ei käytännössä aiheudu, kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo todennut BAI-tuomion 76 kohdassa.

94 Se lisää, että se, että liiketoimen väitetään toteutetun markkinahintaan, ei missään tapauksessa merkitse sitä, että tuen osatekijöitä ei voisi olla olemassa, kun se ei vastaa ostajan todellisia tarpeita ja kun se toteutetaan tietyn edunsaajan kanssa eikä minkään muun potentiaalisen tahon kanssa.

95 Lopuksi komissio toteaa, että perusteettoman edun palauttamista koskeva kanne olisi johdonmukainen ja tavanomainen menettelytapa tilanteessa, jossa tehdyt suoritukset on palautettava kahden sopimuspuolen välisen sopimuksen kumoamisen jälkeen. P & O Ferriesille mahdollisesti aiheutuneiden lisäkustannusten olemassaolo ja määrä on tarvittaessa tutkittava takaisinperimisen yhteydessä.

— Toinen osa

96 Diputación väittää, että riidanalaista päätöstä rasittaa ilmeinen arviointivirhe, koska komissio ei ole arvioidessaan Diputaciónin "todellisia tarpeita" ottanut huomioon sitä, että matkasetelit, jotka on ostettu uuden sopimuksen perusteella ja joita ei ole käytetty, voidaan vielä käyttää ja että niiden ostaminen ei siten myöskään merkitse EY 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontukea.

97 Diputación muistuttaa tässä yhteydessä, että uuden sopimuksen ensimmäisessä lausekkeessa määrätään, että matkaseteleitä voidaan käyttää ajanjakson 1995—1998 jälkeenkin muuna kuin sesonkiaikana. Tämä osoittaa sen, että Diputaciónin "todelliset tarpeet" eivät ole koskaan liittyneet ajanjaksoon 1995—1998, koska matkaseteleiden voimassaoloaikaa ei ollut rajoitettu.

98 Näin ollen se on toiminut kuin järkevä julkinen sijoittaja, joka harjoittaa pitkän aikavälin rakenne- tai aluepolitiikkaa (asia C-303/88, Italia v. komissio, tuomio 21.3.1991, Kok. 1991, s. I-1433, Kok. Ep. XI, s. 127, 21 ja 22 kohta ja asia C-305/89, Italia v. komissio, tuomio 21.3.1991, Kok. 1991, s. I-1603, 23 kohta).

99 Tässä yhteydessä se vetoaa siihen, että uuden sopimuksen ehdot, erityisesti ne, jotka koskevat pitkäaikaista ostositoumusta, ovat verrattavissa sellaisten sopimusten ehtoihin, joita yleisesti tehdään laivanvarustamojen ja yksityisten nimellä "ITX" tunnettujen matkalippujen myyjien välillä, kun nämä ostavat etukäteen suuria määriä lippuja kyetäkseen hyödyntämään paljousalennuksia.

100 Lopuksi Diputación kiistää komission sen väitteen oikeellisuuden, jonka mukaan P & O Ferries olisi päättänyt liikennöidä lauttareittiä Bilbao—Portsmouth Diputaciónin tarjoamien matkaseteleiden ostoehtojen vuoksi. Se vetoaa siihen, että kyseistä reittiä on liikennöity maaliskuusta 1993 lähtien ja että kaupalliset tulokset olivat jo osoittaneet sen kannattavuuden, jota komissio ei ole riidanalaisessa päätöksessä kiistänyt.

101 Komission mielestä Diputaciónin perustelut on hylättävä perusteettomina.

— Kolmas osa

102 Diputación katsoo, että komissio ei ole riidanalaisessa päätöksessä osoittanut, että uusi sopimus vaikuttaisi kilpailuun ja yhteisönsisäiseen kauppaan.

103 Diputación kiistää riidanalaisen päätöksen 55 perustelukappaleeseen sisältyvien komission niiden väitteiden oikeellisuuden, joiden mukaan uuden sopimuksen vaikutukset kilpailuun ja jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ovat samat kuin mitä voitiin katsoa aiheutuvan alkuperäisestä sopimuksesta, ja huomauttaa, että alkuperäisen sopimuksen tutkinnan perusteella ei ollut voitu tehdä lopullista arviointia siitä, että kyseessä olisi P & O Ferriesille myönnetty tuki. Komission olisi joka tapauksessa pitänyt ilmoittaa riidanalaisessa päätöksessä, mitkä olivat nämä vaikutukset tai mitkä olivat uuden sopimuksen vaikutukset (yhdistetyt asiat C-15/98 ja C-105/99, Italia ja Sardegna Lines v. komissio, tuomio 19.10.2000, Kok. 2000, s. I-8855, 66 kohta).

104 Diputación kyseenalaistaa myös sellaisten seikkojen olemassaolon, joiden perusteella komissio on väittänyt riidanalaisen päätöksen 54 perustelukappaleessa, että Brittany Ferriesin matkustajaliikenteen kasvu olisi saattanut olla nopeampaa ilman uutta sopimusta.

105 Yhteisönsisäiseen kauppaan vaikuttamista koskevan edellytyksen osalta Diputación toteaa, että komissio on tyytynyt esittämään riidanalaisessa päätöksessä ainoastaan yleisluontoisia väitteitä.

106 Lisäksi se toteaa, että riidanalaisen päätöksen 54 perustelukappaleessa esitetty viittaus P & O Ferriesin emoyhtiön toimintaan on asiaankuulumaton, koska riita koskee mahdollisia tuen osatekijöitä uudessa sopimuksessa, joka liittyy linjaliikenteeseen Bilbao—Portsmouth—Bilbao.

107 Komissio väittää, että koska uusi sopimus muodostaa sääntöjenvastaisen tuen, sillä ei ollut velvollisuutta osoittaa sen todellisia vaikutuksia kilpailuun ja yhteisönsisäiseen kauppaan.

108 Toissijaisesti se vetoaa siihen, että riidanalainen päätös on riittävästi perusteltu, ja viittaa tältä osin päätöksen 54 ja 55 perustelukappaleeseen.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

— Ensimmäinen ja toinen osa

109 Ensimmäinen ja toinen osa on käsiteltävä yhdessä, sillä niillä molemmilla pyritään osoittamaan, että komissio ei ole menetellyt oikein katsoessaan riidanalaisessa päätöksessä, että uusi sopimus merkitsee valtiontukea.

110 EY 87 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa: "Jollei tässä sopimuksessa toisin määrätä, jäsenvaltion myöntämä taikka valtion varoista muodossa tai toisessa myönnetty tuki, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa, ei sovellu yhteismarkkinoille, siltä osin kuin se vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan."

111 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kyseisellä määräyksellä on tarkoitus estää se, että jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaikuttavat julkiselta vallalta saatavat edut, jotka eri muodoissaan vääristävät tai uhkaavat vääristää kilpailua suosimalla tiettyjä yrityksiä tai tuotannonaloja (asia 310/85, Deufil v. komissio, tuomio 24.2.1987, Kok. 1987, s. 901, 8 kohta; asia C-387/92, Banco Exterior de Espana, tuomio 15.3.1994, Kok. 1994, s. I-877, 12 kohta ja asia C-39/94, SFEI ym., tuomio 11.7.1996, Kok. 1996, s. I-3547, 58 kohta).

112 Jotta voitaisiin arvioida, onko valtion toimenpide tuki, on siis määritettävä se, saako edunsaajayritys sellaista taloudellista etua, jota se ei olisi saanut normaaleissa kilpailuolosuhteissa (em. asiassa SFEI ym. annetun tuomion 60 kohta ja asia C-256/97, DM Transport, tuomio 29.6.1999, Kok. 1999, s. I-3913, 22 kohta). EY 87 artiklan 1 kohdassa ei näet tehdä eroa valtioiden toimenpiteiden syiden tai tavoitteiden perusteella vaan niiden vaikutusten perusteella (asia C-56/93, Belgia v. komissio, tuomio 29.2.1996, Kok. 1996, s. I-723, 79 kohta ja asia C-241/94, Ranska v. komissio, tuomio 26.9.1996, Kok. 1996, s. I-4551, 20 kohta).

113 Jotta voitaisiin ratkaista, merkitseekö nyt käsiteltävän kaltainen asioihin puuttuminen edun antamista tuensaajayritykselle, on arvioitava, onko valtio, kuten Diputación väittää, toiminut samalla tavoin kuin markkinatalouden normaaliedellytyksin toimiva yksityinen sijoittaja (asia C-142/87, Belgia v. komissio, tuomio 21.3.1990, Kok. 1990, s. I-959, Kok. Ep. X, s. 387, 28 kohta), joka on kooltaan verrattavissa julkista sektoria hallinnoiviin yksikköihin.

114 Ei ole mahdollista lähtökohtaisesti katsoa, että valtion toimenpide, joka tehdään tietyn yrityksen hyväksi, ei kuuluisi EY 87 artiklassa tarkoitetun valtiontuen käsitteen piiriin pelkästään sillä perusteella, että sopimuspuolet sitoutuvat vastavuoroisiin suorituksiin (BAI-tuomion 71 kohta).

115 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut tästä BAI-tuomion 75 kohdassa, että "se, että [uuden sopimuksen] ehdot vastaavat muun muassa

pitkäaikaisen ostositoumuksen ja ostajalle myönnettyjen paljousalennusten osalta sellaisten sopimusten ehtoja, joita laivayhtiöt yleensä tekevät — — yksityisten toimijoiden kanssa, ei riitä osoittamaan, että se, että [Diputación] hankkii matkaseteleitä, olisi luonteeltaan tavanomainen liiketoimi".

116 Arvioidessaan, oliko kyseessä tavanomainen liiketoimi, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin otti kyseisen tuomion 76 ja 79 kohdassa ratkaisevaksi perusteeksi sen, johtuiko Diputaciónin ja P & O Ferriesin tekemä matkaseteleiden ostosopimus viranomaisten todellisista tarpeista. Se katsoi, että tätä ei ollut toteennäytetty oikeudellisesti riittävällä tavalla.

117 Edellä esitetystä seuraa, että se yksinomainen seikka, että jäsenvaltio ostaa tavaroita ja palveluja markkinaehdoilla, ei ole riittävä peruste katsoa, että kyseinen toimi olisi liiketoimi, joka on suoritettu ehdoin, jotka yksityinen sijoittaja olisi hyväksynyt, tai toisin ilmaistuna tavanomainen liiketoimi, mikäli osoittautuu, että valtio ei todellisuudessa tarvinnut näitä tavaroita ja palveluja.

118 Niissä tapauksissa, joissa taloudellisen toimijan valintaa ei ole edeltänyt avoin tarjouskilpailu, josta olisi tiedotettu riittävällä tavalla, kuten tässä tapauksessa, jäsenvaltiolla on erityinen velvollisuus osoittaa, että sen suorittama tavaroiden tai palvelujen osto on tavanomainen liiketoimi. Komission vakiintuneen käytännön mukaan tällaisen tarjouskilpailun järjestämistä ennen jäsenvaltion suorittamaa hankintaa pidetään yleensä riittävänä osoituksena siitä, että kyseinen jäsenvaltio ei ole pyrkinyt antamaan etua tietylle yritykselle (ks. mm. komission tiedonanto — yhteisön puitteet tutkimus- ja kehitystyöhön myönnettävälle valtion tuelle (EYVL C 45, s. 5), 2.5 kohta ja vastaavasti yhteisön suuntaviivat meriliikenteen valtion tuelle (EYVL 1997, C 205, s. 5), 9 luku).

119 Tässä tapauksessa Diputación pyrkii osoittamaan sen, että uusi sopimus on tavanomainen liiketoimi, joka vastaa sen todellisia tarpeita, kiinnittämällä huomion siihen, että uuden sopimuksen kattaman ajanjakson aikana on jo käytetty tietty määrä matkaseteleitä ja että käyttämättömät matkasetelit voidaan vielä käyttää sopimuksessa mainitun ajanjakson päätyttyäkin.

120 Kuten edellä 114—117 kohdassa on todettu, se yksinomainen seikka, että yritys on antanut vastikkeen valtion viranomaiselle, ei sellaisenaan osoita, että kyseinen viranomainen olisi todellisuudessa tarvinnut kyseisiä palveluja. Pelkästään se, että P & O Ferries on todellisuudessa suorittanut palveluja Diputaciónille, ei siten ole riittävä seikka osoittamaan, että Diputaciónilla olisi ollut todellisia tarpeita kyseisille palveluille.

121 Kuten riidanalaisesta päätöksestä selkeästi ilmenee, useat yhtäpitävät seikat päinvastoin osoittavat, että Diputación ei ole tehnyt uutta sopimusta tyydyttääkseen todellisia tarpeitaan.

122 Ensinnäkin on todettava, että alkuperäiseen sopimukseen sisältyi useita sellaisia tekijöitä, jotka osoittavat, että kyseessä ei ollut tavanomainen liiketoimi.

123 On riittävää muistuttaa tässä yhteydessä siitä, että kuten riidanalaisen päätöksen 10 ja 11 perustelukappaleesta ilmenee, alkuperäiseen sopimukseen sisältyi muun muassa Baskimaan autonomisen alueen viranomaisten antama sitoumus ostaa tietty määrä matkaseteleitä huomattavasti markkinahintaa korkeampaan hintaan ja kattaa kaikki P & O Ferriesille mahdollisesti koituvat tappiot kolmen ensimmäisen vuoden aikana.

124 Kuten edellä 61 kohdassa on todettu, syynä siihen, että Diputación sitoutui ostamaan matkaseteleitä, oli lisäksi muun muassa se, että tämä johtaisi säännöllisen lauttaliikenteen syntymiseen. Tämä ilmenee myös selvästi Espanjan kuningaskunnan pysyvän edustuston komissiolle lähettämästä 8.2.2000 päivätystä kirjeestä. On näet tältä osin kiistatonta, että P & O Ferries aloitti toimintansa linjalla Bilbao—Portsmouth vasta alkuperäisen sopimuksen tekemisen jälkeen.

125 Toiseksi, kuten riidanalaisen päätöksen 49 perustelukappaleesta ilmenee, Diputaciónin uuden sopimuksen nojalla ostamien matkaseteleiden lukumäärä väitettiin lasketun Baskimaan hallituksen Inserso-ohjelman perusteella saamien kokemusten perusteella, ja sen mukaan Biskajan alueen eläkeläisille olisi voitu tarjota noin 15 000 matkaa vuodessa. Tämän luvun perusteella komissio pitää perustellusti selittämättömänä, että Diputación päätti ostaa 15 000 matkaseteliä P & O Ferriesiltä vuodeksi 1995, vaikka se osallistui Inserso-ohjelmaan vielä kyseisenä vuonna. Vuosien 1997 ja 1998 osalta riidanalaisessa päätöksessä todetaan, että Baskimaan autonomisen alueen viranomaiset eivät ole ilmoittaneet myöskään, miksi ohjelmasta jaettiin vuonna 1997 vain 9 000 ja vuonna 1998 vain 7 500 matkaseteliä (15 000:n sijasta). Lisäksi komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 51 perustelukappaleessa, että Baskimaan autonomisen alueen viranomaiset eivät ole ilmoittaneet, millä tavalla Biskajan alueen asukkaiden ja instituutioiden mahdollisuuksia käyttää liikennemahdollisuuksia varten tarvittavien seteleiden ostotarpeet on laskettu. Komissio toteaa lopuksi riidanalaisen päätöksen 53 perustelukappaleessa, että alkuperäisen sopimuksen ja uuden sopimuksen nojalla myönnetyt rahasummat olivat hyvin samansuuruiset, joten uuden sopimuksen perusteella ostettujen matkaseteleiden lukumäärä on laskettu ainoana tarkoituksena säilyttää tuki vuonna 1992 luvatulla tasolla.

126 Selittääkseen vuosiin 1995, 1997 ja 1998 liittyvät luvut Diputación huomauttaa vastauksena ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämään kirjalliseen kysymykseen, että uusi sopimus ei velvoittanut sitä käyttämään tiettyä määrää seteleitä tietyn vuoden aikana, koska ne kaikki voitiin käyttää vuotta 1995 seuraavien kolmen vuoden aikana ja kyseisen ajanjakson päätyttyäkin. Sen

mukaan nämä kolme vuotta liittyvät matkaseteleiden kokonaismäärään, joka on 46 500, koska Biskajan aluetta koskevan Inserso-ohjelman vuosittaista kysyntää, eli noin 15 000:ta, on käytetty ainoastaan viitteellisenä kolmen vuoden ennustettuna keskiarvona.

127 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mielestä nämä selitykset eivät ole vakuuttavia.

128 Ensinnäkin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että uuteen sopimukseen sisältyy ehto, jossa määrätään niiden matkaseteleiden lukumäärä, joita voidaan jakaa kuukausittain ja vuosittain 1.1.1995 ja 31.12.1998 välisenä aikana. Sopimuksessa määrätään esimerkiksi nimenomaisesti siitä, että vuonna 1995 piti jakaa 15 000 matkaseteliä ja että vuonna 1997 jaettaisiin vain 9 000 ja vuonna 1998 vain 7 500 matkaseteliä. Näin ollen ei voida hyväksyä Diputaciónin esittämää väitettä, jonka mukaan vuonna 1995 ei olisi suunniteltu jaettavan seteleitä ja että Diputación olisi todellisuudessa suunnitellut jakavansa noin 15 000 matkaseteliä vuodessa vuosina 1996, 1997 ja 1998.

129 On erityisen perusteltua kyseenalaistaa Diputaciónin todelliset tarpeet sen vuoksi, että antaessaan sitoumuksen P & O Ferriesille se on luopunut kaikista niistä maantieteellisistä kohteista, joita oli siihen saakka tarjottu Inserso-ohjelman yhteydessä, ja valinnut ainoaksi kohteeksi Yhdistyneen kuningaskunnan, jossa ilmasto-olosuhteet ovat huomattavan erilaiset kuin kohteissa, joita Inserso-ohjelman yhteydessä oli tarjottu ja jotka kaikki sijaitsivat Espanjassa, Portugalissa ja Italiassa.

130 Diputaciónin toimittamien selvitysten perusteella Adineko-ohjelmaa muutettiin nimittäin vuosina 1997 ja 1998 huomattavasti siten, että jo vuonna 1997 tarjottiin vain 1 000 matkaa Lontooseen, kun tähän ohjelmaan sisältyi 8 000 matkaa Espanjaan (Benidorm, Baleaarit, Salou, la Manga, Kanariansaaret, Andalusian rannikko, Baleaarit, Galicia) ja Italiaan (Rooma). Kuten riidan-

alaisesta päätöksestä ilmenee, uuden sopimuksen kattamana ajanjaksona Adineko-ohjelman 46 500 matkasetelistä jaettiin yhteensä 16 052, ja niistä yhteensä 3 532 seteliä eläkeläisille.

131 Diputación ei ole kiistänyt näiden lukujen oikeellisuutta tässä oikeudenkäynnissä. P & O Ferries on päinvastoin selittänyt istunnossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymykseen antamassaan vastauksessa, että ainoastaan noin 9 000 jaetuista 16 052 setelistä on todellisuudessa käytetty, ja niistä noin 3 000 matkaa Adineko-ohjelman perusteella.

132 Se, että vähemmän kuin 25 prosenttia ostetuista matkaseteleistä on todellisuudessa käytetty, vahvistaa komission näkemyksen, jonka mukaan ei ole olemassa todellista tarvetta matkaseteleille.

133 Selittääkseen tämän heikon käyttöasteen Diputación vetoaa lähinnä ainoastaan siihen, että käyttämättömät matkasetelit voidaan käyttää vielä sopimuksen mukaisen ajanjakson päätyttyäkin.

134 Matkaseteleiden mahdollinen tuleva käyttäminen ei ole kuitenkaan riittävä osoitus todellisten tarpeiden olemassaolosta (ks. edellä 114—117 kohta). Lisäksi on todettava, että P & O Ferries on selittänyt istunnossa, että vuodesta 1998 vuoden 2001 loppuun käytettiin ainoastaan seitsemän matkaseteliä. Vaikka Diputación on selittänyt tässä yhteydessä, että matkaseteleiden käyttämättä jättäminen vuodesta 1998 lähtien on johtunut epävarmuudesta, jonka riidanalaisen päätöksen tekemiseen johtaneen menettelyn aloittaminen vuonna 1999 aiheutti, se ei ole kuitenkaan esittänyt mitään todisteita, jotka voisivat osoittaa tämän väitteen oikeaksi. Vaikka lisäksi oletettaisiinkin, että tulevaisuudessa käytettäisiin suurempi määrä matkaseteleitä, käyttöaste vuodesta 1995 lähtien osoittaa, että se mahdollisuus, että huomattava osa vielä käyttämättömistä matkaseteleistä käytettäisiin, on puhtaasti teoreettinen.

135 Tässä yhteydessä voidaan lisäksi päätellä matkaseteleiden käyttämättömyydestä 31.12.1998 jälkeen, että Lontoo on todellisuudessa jätetty kohteena pois Adineko-ohjelmasta kyseisestä päivämäärästä lähtien, mikä vahvistaa päätelmää, jonka mukaan Diputaciónilla ei ollut todellista tarvetta kyseisille matkaseteleille.

136 Diputaciónin viittauksesta edellä mainittuihin asiassa ADBHU ja asiassa Ferring annettuihin tuomioihin on riittävää todeta, että kyseiset tuomiot koskivat tilanteita, joissa valtio on asettanut yrityksille julkisia palveluvelvoitteita. Vaikka Diputación onkin tässä tapauksessa viitannut muun muassa siihen, että uusi sopimus aiheuttaa lisäkustannuksia, jotka liittyvät erityisesti P & O Ferriesille asetettuihin liikennöinnin säännöllisyyttä koskeviin velvoitteisiin, se ei ole missään vaiheessa väittänyt, että kyseistä toimea olisi pidettävä valtion rahoituksena julkiselle palvelulle tai että riidanalainen toimenpide olisi perusteltavissa EY 86 artiklan 2 kohdalla.

137 Edellä esitetyn perusteella Diputación ei ole esittänyt hallinnollisessa menettelyssä eikä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa riittäviä todisteita osoittaakseen, että matkaseteleiden ostaminen uuden sopimuksen nojalla vastasi kokonaisuudessaan tai edes osittain todellisia tarpeita ja että sen käyttäytyminen oli samanlaista kuin markkinatalouden normaaliedellytyksin toimivan yksityisen sijoittajan. Tästä seuraa, että komissio on menetellyt perustellusti päätellessään, että uudella sopimuksella kokonaisuutena arvioiden myönnettiin P & O Ferriesille etu, jota se ei olisi saanut markkinatalouden normaaliedellytyksin, ja että kaikki ostosopimuksen täytäntöön panemiseksi suoritetut summat olivat valtiontukea.

138 Näin ollen on merkityksetöntä, onko P & O Ferriesin suorittama vastike aiheuttanut komission väittämin tavoin käytännössä tuskin mitään lisäkustannuksia ja onko tällainen väite jätettävä tutkimatta, kuten Diputación katsoo.

139 Edellä esitetystä ilmenee niin ikään, että riidanalaisen päätöksen perusteluissa on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmaistu komission päätelmät siten, että henkilöille, joita päätös koskee, selviävät sen syyt, ja siten, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi valvoa päätöksen laillisuutta. Tältä osin on muistettava, että perusteluissa ei tarvitse esittää kaikkia asiaan liittyviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, koska sitä, ovatko päätöksen perustelut EY 253 artiklan mukaisia, on tutkittava paitsi päätöksen sanamuodon myös asiayhteyden ja kaikkien asiaa koskevien oikeussääntöjen suhteen (em. asiassa Belgia v. komissio 29.2.1996 annetun tuomion 86 kohta ja em. asiassa komissio v. Sytraval ja Brink's France annetun tuomion 63 kohta).

140 Edellä esitetyn perusteella kanneperusteen ensimmäinen ja toinen osa on hylättävä.

— Kolmas osa

141 Kantaja ei voi arvostella komissiota siitä, että tämä ei ole tutkinut riidanalaisen tuen todellisia vaikutuksia kilpailuun ja jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

142 Tältä osin on riittävää todeta, että kun kyse on sääntöjenvastaisesti myönnetystä tuesta, komission ei tarvitse osoittaa tuen todellisia vaikutuksia kilpailuun ja jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tällainen velvollisuus johtaisi niiden jäsenvaltioiden suosimiseen, jotka maksavat tukia noudattamatta EY 88 artiklan 3 kohdassa määrättyä ilmoitusvelvollisuutta, niiden kustannuksella, jotka ilmoittavat tuesta suunnitteluvaiheessa (asia C-301/87, Ranska v. komissio, tuomio 14.2.1990, Kok. 1990, s. I-307, Kok. Ep. X, s. 319, 33 kohta ja asia T-55/99, CETM v. komissio, tuomio 29.9.2000, Kok. 2000, s. II-3207, 103 kohta).

143 Koska tämän tuomion 58—74 kohdassa on todettu, että riidanalainen tuki on myönnetty sääntöjenvastaisesti, kantajan tämän osan yhteydessä esittämät perustelut on hylättävä perusteettomina.

144 Näin ollen ensimmäinen kanneperuste on hylättävä.

Asiassa T-118/01 esitetty toinen kanneperuste, joka koskee omistusoikeuden loukkaamista ja EY 295 artiklan rikkomista

Osapuolten lausumat

145 Diputación väittää, että riidanalaisella päätöksellä rikotaan EY 295 artiklaa, koska sillä rajoitetaan epäoikeudenmukaisesti sen mahdollisuutta tehdä sopimuksia ja evätään siltä omistusoikeus ostettuihin matkaseteleihin. Sen mielestä riidanalainen päätös johtaa siihen päätelmään, että mikäli viranomaiset tai julkiset yritykset ostavat tavaroita tai palveluja, markkinahintaankin, kyseessä on aina valtiontuki, ilman että olisi tarpeen osoittaa edun olemassaolo. Näin ollen on vaikeaa löytää yrityksiä, jotka olisivat valmiita ottamaan sen riskin, että ne toimittavat viranomaisille tavaroita tai suorittavat palveluja, joista maksettua markkinahinnan mukaista määrää komissio saattaisi milloin hyvänsä pitää valtiontukena, joka on näin ollen palautettava. Koska tässä tapauksessa on kyseessä jo käytettyjen matkaseteleiden maksuksi suoritetut määrät, palautusvaatimuksesta seuraisi, että vastaava palvelu olisi suoritettu ilmaiseksi.

146 Komissio katsoo, että tämä kanneperuste on jätettävä tutkimatta siltä osin kuin se on oikeusvoimaisuuden periaatteen vastainen, koska sillä pyritään lähinnä kyseenalaistamaan arviointi, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on esittänyt BAI-tuomiossa tuen käsitteestä.

147 Koska tämä kanneperuste on osittain sama kuin edellinen, komissio viittaa näkemyksiin, joita se on tältä osin esittänyt edellisen kanneperusteen yhteydessä. Lisäksi se huomauttaa, että EY 295 artiklaa ei missään tapauksessa voida soveltaa nyt käsiteltävään tapaukseen, koska tämä riita koskee palvelusuorituksia, jotka eivät tästä syystä kuulu reaalioikeuksien, kuten omistusoikeuden piiriin.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

148 Tämä kanneperuste on tutkittava samoista syistä kuin edellä tämän tuomion 77—81 kohdassa on esitetty.

149 Asiakysymyksen osalta Diputaciónin perusteluilla pyritään lähinnä kyseenalaistamaan EY 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu valtiontuen käsite, sellaisena kuin sitä on arvioitu edellisen kanneperusteen yhteydessä.

150 EY 295 artiklan mukaan perustamissopimuksella ei puututa jäsenvaltioiden omistusoikeusjärjestelmiin.

151 Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että vaikka omistusoikeusjärjestelmät kuuluvat EY 295 artiklan nojalla edelleen kunkin jäsenvaltion

toimivaltaan, kyseinen määräys ei merkitse sitä, että perustamissopimuksen perustavanlaatuiset määräykset eivät koskisi jäsenvaltioissa vallitsevia omistusoikeusjärjestelmiä (ks. vastaavasti asia 182/83, Fearon, tuomio 6.11.1984, Kok. 1984, s. 3677, Kok. Ep. VII, s. 661, 7 kohta, asia C-302/97, Konle, tuomio 1.6.1999, Kok. 1999, s. I-3099, 38 kohta; asia C-503/99, komissio v. Belgia, tuomio 4.6.2002, Kok. 2002, s. I-4809, 44 kohta ja asia C-367/98, komissio v. Portugali, tuomio 4.6.2002, Kok. 2002, s. I-4731, 48 kohta).

152 Ei siis voida katsoa, että EY 295 artikla rajoittaisi EY 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun valtiontuen käsitteen soveltamisalaa.

153 Edellä esitetyn perusteella EY 295 artiklan rikkomista koskeva väite on perusteeton.

Asiassa T-118/01 esitetty kolmas kanneperuste, joka koskee EY 87 artiklan 2 kohdan a alakohdan rikkomista

Osapuolten lausumat

154 Diputación vetoaa toissijaisesti siihen, että komission olisi pitänyt sallia riidanalainen tuki EY 87 artiklan 2 kohdan a alakohdassa määrätyn poikkeuksen perusteella, koska ostetut setelit jaettiin Diputaciónin hallinnoimista sosiaalisista tukiohjelmista ja tuki on siten hyödyttänyt yksittäisiä kuluttajia.

155 Komissio on sen mielestä arvioinut virheellisesti riidanalaisen päätöksen 58 perustelukappaleessa, että tukea ei ole myönnetty harjoittamatta syrjintää tuotteiden alkuperän perusteella, koska vuonna 1995 Bilbao—Portsmouthin -linjalla oli ainoastaan yksi taloudellinen toimija, jonka palveluja Biskajan alueen asukkaat voivat käyttää.

156 Se seikka, että Diputaciónin tahdosta riippumatta Bilbao—Portsmouthin - reitillä on vain yksi yritys, ei ole pätevä ja riittävä syy katsoa, että Diputación olisi harjoittanut syrjintää. Komissio on lisäksi katsonut lentoliikennettä koskeneessa asiassa, että mikäli asianomainen yhteys tai reitti on avoinna kaikille lentoyhtiöille, jotka haluavat sitä liikennöidä, kyseessä ei voi olla syrjintä (komission 3.3.2000 päivätty kirje SG(2000) D/102051, joka koskee tietyille matkustajaluokille kahdeksalla lentoreitillä Marseillesta ja Nizzasta Ajaccioon, Bastiaan, Calviin ja Figariin myönnettävää sosiaalista tukea).

157 Diputación arvostelee komissiota siitä, että tämä on esittänyt tässä oikeudenkäynnissä uuden seikan, jota ei ole riidanalaisen päätöksen perusteluissa ja jonka mukaan EY 87 artiklan 2 kohdan a alakohdan sovellettavuus edellyttäisi muun muassa sitä, että sosiaalista tukea saavilla henkilöillä olisi mahdollisuus valita yritys. Lisäksi Diputación huomauttaa, että kuluttajilla on todellisuudessa vapaa mahdollisuus käyttää tuettua palvelua ja siten sosiaalitukia.

158 Riidanalaisen päätöksen 60 perustelukappaleessa esitetystä väitteestä, jonka mukaan "muut yritykset olisivat voineet olla kiinnostuneita kuljettamaan samoja matkustajia", Diputación huomauttaa, että Brittany Ferries ei ole koskaan osoittanut tällaista kiinnostusta ja että se on kaikissa vaiheissa ainoastaan pyytänyt komissiota selvittämään Diputaciónin ostamien matkaseteleiden todellisen käytön väittämättä koskaan joutuneensa syrjinnän kohteeksi.

159 Lopuksi se väittää, että komissiolla on erityisesti EY 87 artiklan 2 ja 3 kohdan mukaisten poikkeusten osalta todistustaakka, kun se katsoo, että valtiontukia ei voida hyväksyä (asia T-288/97, Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia v. komissio, tuomio 4.4.2001, Kok. 2001, s. II-1169, 73 kohta).

160 Komissio väittää, että riidanalaisessa päätöksessä on selkeästi osoitettu tukien syrjivyys. Tukia ei ole myönnetty yksittäisille kuluttajille vaan palvelujen tarjoajalle eli P & O Ferriesille. Sen mukaan kyseessä on siis automaattisesti syrjintä kyseisen yhtiön hyväksi. Se, että käytännössä oli olemassa vain yksi yritys, joka hoiti lauttaliikennettä Bilbaon ja Portsmouthin välillä, ei merkitse sitä, että kyseessä ei voisi olla syrjintä, koska kuluttajat eivät ole kyenneet käyttämään matkaseteleitä asioidessaan missään muussa yrityksessä kuin P & O Ferriesillä. Jotta EY 87 artiklan 2 kohdan a alakohtaa voitaisiin soveltaa, edellytetään, että tuensaajina olevilla yksityisillä on mahdollisuus valita yritys.

161 Se vetoaa lisäksi siihen, että Diputación olisi kyennyt saavuttamaan sosiaaliset tavoitteensa muilla keinoin, esimerkiksi muilla liikennevälineillä kuin merikuljetuksilla ja/tai muilla kohteilla kuin Portsmouth, ilman että tämä olisi vaikuttanut ohjelman sosiaalisiin tavoitteisiin.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

162 EY 87 artiklan 2 kohdan a alakohdassa määrätään, että yhteismarkkinoille soveltuu "yksittäisille kuluttajille myönnettävä sosiaalinen tuki, joka myönnetään harjoittamatta syrjintää tuotteiden alkuperän perusteella".

163 Sen varmistamiseksi, että tuki on myönnetty harjoittamatta syrjintää tuotteiden alkuperän perusteella, on selvitettävä, saavatko kuluttajat kyseisen tuen riippumatta siitä, mikä taloudellinen toimija toimittaa tuotteen tai suorittaa palvelun, joka voi täyttää kyseisen jäsenvaltion esittämän sosiaalisen tavoitteen (ks. vastaavasti EY:n perustamissopimuksen [87] ja [88] artiklan sekä Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen 61 artiklan soveltamisesta valtiontukiin lentoliikenteen alalla annettu komission tiedonanto 94/C 350/07 (EYVL 1994, C 350, s. 5, 24 kohta)).

164 Tämän kanssa ei ole ristiriidassa edellä mainittu komission kirje, joka koskee tietyille matkustajaluokille kahdeksalla lentoreitillä Marseillesta ja Nizzasta Ajaccioon, Bastiaan, Calviin ja Figariin myönnettävää sosiaalista tukea ja johon Diputación on vedonnut. Kyseisessä asiassa näet katsottiin, että riidanalaiset tuet, joita oli myönnetty useille lentoyhtiöille, oli todellisuudessa tarkoitettu yksittäisille kuluttajille, koska he kykenivät saamaan tuet miltä tahansa lentoyhtiöltä, joka lentää asianomaisia lentoreittejä.

165 Tässä tapauksessa Diputación tyytyy huomauttamaan, että P & O Ferries oli tuolloin ainoa yritys, joka liikennöi Bilbaon satamassa, ja korostaa samalla, että millä muulla tahansa laivanvarustajalla olisi ollut pääsy kyseiseen satamaan. Diputación ei ole kuitenkaan väittänyt eikä varsinkaan osoittanut, että kuluttajat olisivat voineet saada riidanalaisen tuen myös käyttäessään mahdollisia muita laivanvarustajia, jotka saattaisivat liikennöidä Bilbaon ja Portsmouthin välillä.

166 Tältä osin on todettava, että uuden sopimuksen nojalla P & O Ferries saa tietyn etukäteen määritetyn vuosittaisen summan riippumatta kuluttajien todellisuudessa käyttämien matkaseteleiden määrästä. Lisäksi on muistettava, että tässä tapauksessa matkaseteleitä koskenut ostosopimus tehtiin yksinomaan Diputaciónin ja P & O Ferriesin välillä. Tässä yhteydessä on kiistatonta, että uudessa

sopimuksessa ei määrätä siitä, että P & O Ferriesin jakamia matkaseteleitä voitaisiin käyttää muissa yhtiöissä, jotka voisivat täyttää Diputaciónin tavoitteleman sosiaalisen päämäärän. Lisäksi uudessa sopimuksessa ei velvoiteta P & O Ferriesiä tarvittaessa suorittamaan osaa riidanalaisesta tuesta näille muille yhtiöille.

167 Koska asiassa ei ole esitetty mitään näyttöä, joka osoittaisi sen, että kuluttajat voisivat saada riidanalaisen tuen myös käyttäessään muiden sellaisten yhtiöiden palveluja, jotka kykenisivät täyttämään Diputaciónin tavoitteleman sosiaalisen päämäärän, komissio on menetellyt perustellusti päätellessään, että kyseistä tukea ei ollut myönnetty yksittäisille kuluttajille harjoittamatta syrjintää tuotteiden alkuperän perusteella ja että EY 87 artiklan 2 kohdan a alakohdan edellytykset eivät näin ollen täyttyneet.

168 Riidanalaisen päätöksen perustelujen osalta on todettava, että komissio on sen 58 perustelukappaleessa huomauttanut, että "perustamissopimuksessa asetettu edellytys (harjoittamatta syrjintää tuotteiden alkuperän perusteella) ei kuitenkaan täyty" ja että "matkaseteleitä ostettiin vain [P & O Ferriesiltä] eivätkä autonomisen alueen viranomaiset ole voineet osoittaa, että yritys olisi valittu avoimesti". Lisäksi komissio huomauttaa 59 perustelukappaleessa, että "[Baskimaan autonomisen alueen viranomaiset] eivät kuitenkaan ole koskaan väittäneet eivätkä osoittaneet ottaneensa yhteyttä muihin yrityksiin kuin [P & O Ferriesiin] päättäessään vuonna 1995 matkaseteleiden ostamisesta osana sosiaalista ohjelmaansa [ja että] kaikista edellä esitetyistä syistä voidaan päätellä, että tuki suosi [P & O Ferriesiä]". Lopuksi se lisää riidanalaisen päätöksen 60 perustelukappaleessa, että

"muut yritykset olisivat voineet olla kiinnostuneita kuljettamaan samoja matkustajia Yhdistyneeseen kuningaskuntaan jotain toista reittiä. Baskimaan autonomisen alueen viranomaiset olisivat voineet saavuttaa samat sosiaaliset tavoitteet eri paikkoihin kohdistuvien matkojen tarjonnan ansiosta, esimerkiksi muille Espanjan alueille tai, jos ohjelman on oltava kansainvälinen, muihin lähellä sijaitseviin maihin, kuten Ranskaan tai Portugaliin".

169 Riidanalaisen päätöksen perusteluista ilmenee siis selvästi, että komissio katsoi, että riidanalaista tukea ei ollut myönnetty harjoittamatta syrjintää tuotteiden alkuperän perusteella, koska sillä suosittiin yhtä ainoaa yritystä eli P & O Ferriesiä kaikkien muiden yritysten vahingoksi.

170 Näin ollen komissiolla ei ollut velvollisuutta ilmoittaa nimenomaisesti, että kuluttajilla olisi pitänyt olla mahdollisuus valita yritys vapaasti. Edellä siteeratuissa perusteluissa on näet selkeästi ja yksiselitteisesti ilmaistu komission päätelmät siten, että henkilöille, joita päätös koskee, selviävät sen syyt, ja siten, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi valvoa päätöksen laillisuutta, sillä on muistettava, että perusteluvelvollisuuden täyttymistä on arvioitava asiaan liittyvien olosuhteiden perusteella, joita ovat muun muassa toimenpiteen sisältö, esitettyjen perustelujen luonne ja se tarve, jota niillä, joille päätös on osoitettu tai joita se koskee suoraan ja erikseen, voi olla saada selvennystä tilanteeseen (em. asiassa Belgia v. komissio 29.2.1996 annetun tuomion 86 kohta ja em. asiassa komissio v. Sytraval ja Brink's France annetun tuomion 63 kohta).

171 Kanneperuste on siten hylättävä.

Asiassa T-118/01 esitetty neljäs kanneperuste, joka koskee tietojensaantipyynnön esittämättä jättämistä ja perustelujen riittämättömyyttä

Osapuolten lausumat

172 Diputación väittää, että päätöstä rasittaa olennaisten menettelymääräysten rikkominen siltä osin kuin komissio ei ole hankkinut olennaisia tietoja lopullisen

päätöksen tekemistä varten. Komissio on näet riidanalaisen päätöksen 49, 51 ja 59 perustelukappaleessa nojautunut Espanjan viranomaisten toimittamiin riittämättömiin tietoihin muun muassa matkojen tarvetta koskevista laskelmista ja syrjinnästä sekä Diputaciónin ja muiden toimijoiden kuin P & O:n välisistä mahdollisista yhteydenotoista.

173 Sen mielestä komissio on tehnyt riidanalaisen päätöksen puuttuvien tai puutteellisten sellaisia seikkoja koskevien tietojen perusteella, joiden osalta se ei ole koskaan pyytänyt selvityksiä tai lisätietoja. Ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä sen olisi pitänyt vaatia Espanjan viranomaisia toimittamaan sille kaikki tarvittavat tiedot riidanalaisen tuen arvioimista varten. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komission on ennen päätöksen tekemistä tuen soveltuvuudesta yhteismarkkinoille käytettävä kaikkia käytettävissään olevia mahdollisuuksia velvoittaakseen jäsenvaltion toimittamaan tarvittavat tiedot, mikäli se katsoo, että toimitetut tiedot ovat riittämättömiä (yhdistetyt asiat C-324/90 ja C-342/90, Saksa ja Pleuger Worthington v. komissio, tuomio 13.4.1994, Kok. 1994, s. I-1173, 26 kohta ja sitä seuraavat kohdat ja asia C-17/99, Ranska v. komissio, tuomio 22.3.2001, Kok. 2001, s. I-2481). Tämä velvoite ilmenee selvästi myös asetuksen N:o 659/1999 10 artiklasta.

174 Samojen seikkojen perusteella Diputación päättelee myös, että riidanalaista päätöstä ei ole tältä osin perusteltu riittävästi edellä mainituissa perustelukappaleissa.

175 Komissio väittää pyytäneensä kaikki tarvittavat tiedot ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä. Se arvioi lisäksi, että sen 26.5.1999 tehtyyn päätökseen sisältynyt tietojensaantipyyntö on luonteeltaan edellä mainitussa asiassa Saksa ja Pleuger Worthington vastaan komissio annetussa tuomiossa ja asetuksen N:o 659/1999 10 artiklassa mainitun mukainen vaatimus.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

176 Sääntöjenvastaisten tukien arviointia koskevassa menettelyssä komissio voi tehdä lopullisen päätöksen, kun se katsoo, että sillä on käytettävissään kaikki asiakirjat ja tiedot, jotka ovat tarpeen tutkittaessa tuen soveltuvuutta yhteismarkkinoille.

177 Ainoastaan silloin, kun komissio katsoo, että sillä ei ole käytettävissään riittäviä tietoja lopullisen päätöksen tekemiseksi, se vaatii jäsenvaltiota toimittamaan tietoja edellä mainitun asiassa Ranska vastaan komissio 14.2.1990 annetun tuomion mukaisesti (ks. vastaavasti em. asiassa Saksa ja Pleuger Worthington v. komissio annetun tuomion 26 kohta). Tämä ilmenee myös selvästi asetuksen N:o 659/1999 10 artiklan 3 kohdasta.

178 Tässä tapauksessa komissio ei ole tehnyt riidanalaista päätöstä riittämättömien tietojen perusteella. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi tässä yhteydessä kantajan perustelujen perustuvan riidanalaisen päätöksen virheelliseen tulkintaan.

179 On näet todettava, että komissio ilmoittaa riidanalaisen päätöksen 49 perustelukappaleessa, että Baskimaan autonomisen alueen viranomaiset eivät ole selittäneet, "miksi Biskajan alueen tarpeet olivat [vuonna 1995] kaksinkertaiset", "miksi ohjelmasta jaettiin vuonna 1997 vain 9 000 matkaseteliä ja vuonna 1998 vain 7 500 matkaseteliä (15 000:n sijasta)" ja "miksi ostettujen matkasetelien määrä vaihteli kuukausittain niin paljon". Lopuksi komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 51 perustelukappaleessa, että "Baskimaan autonomisen alueen viranomaiset eivät ole ilmoittaneet, millä tavalla sopimuksen toisen osan tarpeet on laskettu. Tämän toisen osan tarkoituksena oli lisätä Biskajan alueen asukkaiden ja instituutioiden mahdollisuuksia käyttää muita liikennemahdollisuuksia". Komissio esittää vielä EY 87 artiklan 2 kohdan

a alakohdan soveltamista koskevassa 59 perustelukappaleessa, että Baskimaan autonomisen alueen viranomaiset eivät "ole koskaan väittäneet eivätkä osoittaneet ottaneensa yhteyttä muihin yrityksiin kuin [P & O Ferriesiin] päättäessään vuonna 1995 matkaseteleiden ostamisesta osana sosiaalista ohjelmaansa".

180 Näistä riidanalaisen päätöksen perustelukappaleista ilmenee selvästi, että komissio ei ole tyytynyt esittämään siinä kysymystä vaan on arvioinut kansallisten viranomaisten hallinnollisessa menettelyssä toimittamaa näyttöä.

181 Erityisesti 16.6.1999 päivätyssä kirjeessään, jossa komissio ilmoitti Espanjan kuningaskunnalle 26.5.1999 tekemästään päätöksestä aloittaa EY 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu menettely, se ilmaisi samat epäilykset riidanalaisesta tuesta kuin se on esittänyt riidanalaisen päätöksen 49, 51 ja 59 perustelukappaleessa. Komissio ilmoitti kyseisessä kirjeessä Espanjan viranomaisille esimerkiksi siitä, että koska nämä eivät olleet osoittaneet tarvinneensa suurempaa määrää seteleitä kuin aikaisemmin, se oletti, että uuden sopimuksen nojalla ostettujen seteleiden määrää oli keinotekoisesti lisätty, jotta Espanjan viranomaisten taloudellinen tuki olisi kyetty pitämään alkuperäisen sopimuksen mukaisella tasolla. Komissio toteaa kyseisessä kirjeessä lisäksi, että Espanjan viranomaiset eivät olleet esittäneet mitään päteviä perusteluja selittääkseen seteleiden määrän kaksinkertaistumisen ja että tosiasiallisesti jaettujen seteleiden määrä ei edes suurin piirtein vastannut viranomaisten aiemmin jakamien seteleiden määrää. Komissio huomauttaa EY 87 artiklan 2 kohdan a alakohdan sovellettavuuden osalta, että kansalliset viranomaiset eivät olleet osoittaneet, että tuet olisi myönnetty "harjoittamatta syrjintää tuotteiden alkuperän perusteella". Päätöksen toiseksi viimeisessä kappaleessa komissio kehotti Espanjan kuningaskuntaa esittämään huomautuksensa ja toimittamaan kaikki tiedot, joista saattaisi olla hyötyä tukea arvioitaessa.

182 Espanjan kuningaskunnalle on siten annettu täysi mahdollisuus esittää huomautuksensa komission riidanalaisesta tuesta ilmaisemista epäilyksistä ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä.

183 Ylimääräisenä huomautuksena todettakoon, että kuten riidanalaisen päätöksen 49—53 perustelukappaleesta ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ensimmäistä kanneperustetta koskevasta selvityksestä ilmenee, komission 49 ja 51 perustelukappaleessa toteamat seikat eivät ole ainoita, joiden perusteella komissio on päätellyt, että todellisia tarpeita ei ollut. Kantaja ei siten missään tapauksessa voi vedota siihen, että niissä olisi käytetty kysymysmuotoa, ja päätellä, että komissiolla ei olisi ollut käytettävissään riittäviä tietoja ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä.

184 Näin ollen komission, joka kykeni tekemään lopullisen arvion riidanalaisen tuen soveltuvuudesta yhteismarkkinoille käytettävissään olleiden tietojen perusteella, ei tarvinnut vaatia välipäätöksellä Espanjan viranomaisia toimittamaan sille lisätietoja.

185 Edellä esitetystä (ks. mm. edellä 180 kohta) ilmenee lisäksi, että riidanalainen päätös on riittävästi perusteltu.

186 Diputación ei ole myöskään esittänyt ensimmäisen, toisen ja kolmannen kanneperusteen yhteydessä mitään sellaista todistetta, joka voisi kumota komission riidanalaisen päätöksen 49, 51 ja 59 perustelukappaleessa esittämät toteamukset.

187 Edellä esitetyn perusteella tämä kanneperuste on hylättävä.

Asiassa T-118/01 esitetty viides kanneperuste, joka koskee asetuksen N:o 659/1999 14 artiklan rikkomista, ja asiassa T-116/01 esitetty ensimmäinen kanneperuste, joka koskee luottamuksensuojan periaatteen loukkaamista

188 Asian T-118/01 kantaja vetoaa viidennen kanneperusteen yhteydessä siihen, että EY 88 artiklan 3 kohdassa määrätyn menettelyn mukaisesti myönnetyn tuen takaisinperiminen on ristiriidassa asetuksen N:o 659/1999 14 artiklan kanssa. Toissijaisesti se väittää, että vaikka riidanalaista tukea olisi pidettävä sääntöjenvastaisena tukena, yleiset oikeusperiaatteet, erityisesti luottamuksensuojan ja hyvän hallinnon periaatteet, estävät tuen takaisinperimisen.

189 Asian T-116/01 kantaja vetoaa ensimmäisen kanneperusteensa yhteydessä siihen, että EY 88 artiklan 3 kohdassa määrätyn menettelyn mukaisesti myönnetyn tuen takaisinperiminen on luottamuksensuojan periaatteen vastaista.

190 Nämä kanneperusteet on tutkittava yhtenä kaksiosaisena perusteena, joista toinen perustuu siihen lähtökohtaan, että kyseessä on EY 88 artiklan 3 kohdassa määrätyn menettelyn mukaisesti myönnetty tuki, ja toinen siihen lähtökohtaan, että kyseessä on sääntöjenvastainen tuki.

Ensimmäinen osa, joka koskee sääntöjenmukaisten tukien takaisinperimisen kieltävien asetuksen N:o 659/1999 14 artiklan 1 kohdan rikkomista sekä luottamuksensuojan periaatteen loukkaamista

— Osapuolten lausumat

191 Kantajat väittävät, että komissio ei voi vaatia myönteisen päätöksen perusteella myönnetyn tuen takaisinperimistä, kun tuki on ilmoitettu EY 88 artiklan 3 kohdassa määrätyn menettelyn mukaisesti. Asian T-118/01 kantajan väliintulijan tukemana esittämän mukaan tämä päätelmä on tehtävä asetuksen N:o 659/1999 14 artiklan 1 kohdan perusteella. Asian T-116/01 mukaan sama päätelmä on tehtävä luottamuksensuojan periaatteen perusteella.

192 Komissio katsoo, että kanneperusteen tämä osa on jätettävä tutkimatta, koska sen mielestä se on oikeusvoimaisuuden periaatteen vastainen.

193 Asiakysymyksestä komissio toteaa, että koska Espanjan viranomaiset ovat myöntäneet riidanalaisen tuen sääntöjenvastaisesti, riidanalaiseen päätökseen sisältyvä takaisinperimispäätös ei ole ristiriidassa asetuksen N:o 659/1999 14 artiklan eikä luottamuksensuojan periaatteen kanssa.

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

194 Komission esittämä oikeudenkäyntiväite on hylättävä samoista syistä kuin edellä tämän tuomion 77—81 kohdassa on esitetty.

195 Asiakysymyksestä on todettava, että kantajien tässä osassa esittämä perustelu, jonka mukaan asetuksen N:o 659/1999 14 artiklan 1 kohtaa olisi rikottu ja luottamuksensuojan periaatetta loukattu, perustuu täysin siihen olettamukseen, että riidanalainen tuki on ilmoitettu EY 88 artiklan 3 kohdassa määrätyn menettelyn mukaisesti.

196 Koska tämän tuomion 58—74 kohdassa on jo kuitenkin todettu, että riidanalainen tuki on myönnetty sääntöjenvastaisesti, kantajien tämän osan yhteydessä esittämät perustelut on hylättävä.

Toinen osa, joka koskee sellaisten yhteisön oikeuden yleisten periaatteiden loukkaamista, jotka kieltävät sääntöjenvastaisten tukien takaisinperimisen

— Osapuolten lausumat

197 Asian T-118/01 kantaja vetoaa tässä osassa väliintulijan tukemana siihen, että mikäli riidanalaista tukea pidettäisiin sääntöjenvastaisena tukena, perustellun luottamuksen synnyttäneet poikkeukselliset seikat estävät riidanalaisen tuen takaisinperimisen asetuksen N:o 659/1999 14 artiklan 1 kohdan viimeisen alakohdan mukaisesti (asia 223/85, RSV v. komissio, tuomio 24.11.1987, Kok. 1987, s. 4617, 13—17 kohta). Komissio on menettelytavoillaan lisäksi loukannut hyvän hallinnon periaatetta.

198 Sen mielestä se, että päätökset on pantu täytäntöön vasta komission lopullisen päätöksen jälkeen, ja se, että komissio ei ole asiakirja-aineistoa tutkiessaan koskaan huomauttanut, että P & O Ferriesin asianajajien tiedonanto sopimuksesta ei ollut oikeudellisesti pätevä, ovat poikkeuksellisia seikkoja, jotka ovat synnyttäneet sellaisen luottamuksen tuen sääntöjenmukaisuuteen, joka edellyttää oikeussuojaa. Komission olisi näet EY 10 artiklassa vahvistetun vilpittömän mielen ja lojaalin yhteistyön periaatteen sekä hyvän hallinnon yleisperiaatteen mukaisesti pitänyt ilmoittaa Espanjan hallitukselle siitä, että sen tehtävänä oli ilmoittaa uudesta sopimuksesta (asia T-73/98, Prayon-Rupel v. komissio, tuomio 15.3.2001, Kok. 2001, s. II-867, 45 kohta). Se huomauttaa lisäksi, että 7.6.1995 tehty päätös annettiin virallisesti tiedoksi Espanjan hallitukselle. Sen mielestä komission ja Espanjan hallituksen väliset yhteydet EY 88 artiklan 3 kohdan mukaisen menettelyn aikana ja erityisesti se, että 7.6.1995 tehty päätös annettiin tiedoksi Espanjan hallitukselle, ovat "laillistaneet" ilmoittamatta jättämisen vaikutukset.

199 Asian T-118/01 väliintulija lisää, että komissio on myöntänyt, että sen käyttäytyminen saattaa valtiontukien alalla synnyttää perustellun luottamuksen sekä tuen myöntäneessä viranomaisessa että tuensaajayrityksessä (tukiohjelmasta, jota Italia soveltaa vaikeuksissa olevien suuryritysten hyväksi, 16 päivänä toukokuuta 2000 tehty komission päätös 2001/212/EY (EYVL 2001, L 79, s. 29, 72 perustelukappale)).

200 Komissio katsoo, että se, että se ei ole alun perin esittänyt huomautuksia riidanalaisesta tuesta, ei voi synnyttää tuensaajayrityksessä perusteltua luottamusta uuden sopimuksen täytäntöönpanemiseksi myönnetyn tuen sääntöjenmukaisuuteen, koska, kuten se on jo osoittanut, EY 88 artiklan 3 kohdassa määrättyjä edellytyksiä ei ole noudatettu ja 7.6.1995 tehty päätös on kumottu BAI-tuomiolla.

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

201 On todettava, että sääntöjenvastaisen tuen saajan mahdollisuutta vedota sellaisiin poikkeuksellisiin olosuhteisiin, joiden perusteella se on voinut perustellusti luottaa tuen sääntöjenmukaisuuteen ja joiden perusteella se voi kieltäytyä tuen palauttamisesta, ei voida sulkea pois (asia C-5/89, komissio v. Saksa, tuomio 20.9.1990, Kok. 1990, s. I-3437, Kok. Ep. X, s. 521, 16 kohta).

202 Jäsenvaltio, jonka viranomaiset ovat myöntäneet tuen EY 88 artiklassa vahvistettujen menettelymääräysten vastaisesti, ei sen sijaan voi vedota edunsaajien perusteltuun luottamukseen vapautuakseen velvollisuudestaan toteuttaa tarvittavat toimenpiteet sellaisen komission päätöksen täytäntöönpanemiseksi, jolla komissio on määrännyt kyseisen jäsenvaltion perimään tuen takaisin. Jos tämä olisi mahdollista, kyseenalaistettaisiin näin EY 87 ja EY 88 artiklan määräysten tehokas vaikutus, koska kansalliset viranomaiset voisivat tällä tavoin vaarantaa perustamissopimuksen nojalla tehtyjen komission päätösten tehokkuuden käyttäen perusteena omaa lainvastaista menettelyään (em. asiassa komissio v. Saksa, 20.9.1990 annetun tuomion 17 kohta ja asia C-130/99, Italia v. komissio, tuomio 7.3.2002, Kok. 2002, s. I-2289, 104 kohta). Ei näin ollen ole kyseessä olevan jäsenvaltion vaan tukea saaneen yrityksen asiana lainvastaisen tuen palauttamista vastustaakseen vedota poikkeuksellisiin oloihin, joiden takia sille on voinut syntyä perusteltu luottamus (asia T-67/94, Ladbroke Racing v. komissio, tuomio 27.1.1998, Kok. 1998, s. II-1, 183 kohta).

203 Tästä seuraa, että Diputación ei voi perustellusti vedota poikkeuksellisiin seikkoihin eikä P & O Ferriesin luottamuksensuojaan.

204 Lisäksi on tältä osin todettava, että riidanalaisen tuen edunsaaja P & O Ferries ei ole asiassa T-116/01 nostamassaan kanteessa vedonnut poikkeuksellisiin seikkoihin, jotka olisivat synnyttäneet siinä perustellun luottamuksen, lukuun ottamatta sitä, että komissio teki alun perin 7.6.1995 tehdyn päätöksen.

205 Tässä yhteydessä on täsmennettävä, että se, että komissio on alun perin tehnyt myönteisen päätöksen, jolla riidanalainen tuki on hyväksytty, ei ole voinut synnyttää P & O Ferriesissä perusteltua luottamusta, koska kyseinen päätös on riitautettu kanneoikeutta koskevassa määräajassa ja yhteisön tuomioistuimet ovat kumonneet sen (em. asiassa Espanja v. komissio annetun tuomion 53 kohta).

206 On kiistatonta, että EY 230 artiklalla pyritään saavuttamaan tasapainotilanne laillisuusperiaatteen, jolla pyritään estämään se, että lainvastaisilla toimilla olisi vaikutuksia yhteismarkkinoilla, ja oikeusvarmuuden periaatteen, jolla pyritään estämään se, että sellaiset yhteisön toimenpiteet, joilla on oikeusvaikutuksia, voitaisiin asettaa kyseenalaiseksi rajoittamattoman ajan, välillä (ks. vastaavasti asia C-178/95, Wiljo, tuomio 30.1.1997, Kok. 1997, s. I-585, 19 kohta; asia C-239/99, Nachi Europe, tuomio 15.2.2001, Kok. 2001, s. I-1197, 29 kohta ja asia C-241/01, National Farmers' Union, tuomio 22.10.2002, Kok. 2002, s. I-9079, 34 kohta).

207 Lisäksi on korostettava, että oikeuskäytännössä on katsottu, että vaikka yksityisten intressejä suojaavan oikeusvarmuuden vaatimuksia on noudatettava, nämä vaatimukset on myös saatettava tasapainoon yleisen edun suojaamisen vaatimusten kanssa (yhdistetyt asiat 42/59 ja 49/59, SNUPAT v. korkea viranomainen, tuomio 22.3.1961, Kok. Ep. I, s. 95; asia 14/61, Hoogovens v. korkea viranomainen, tuomio 12.7.1962, Kok. 1962, s. 485, erityisesti s. 516—523 ja yhdistetyt asiat T-551/93, T-231/94, T-232/94—T-234/94, Industrias Pesqueras Campos ym. v. komissio, tuomio 24.4.1996, Kok. 1996, s. II-247, 76 kohta).

208 Valtiontukien alalla on olemassa merkittävä yleinen etu välttää se, että kilpailulle vahingolliset valtion tuet vääristävät markkinoiden toimintaa, ja tämä edellyttää vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sitä, että sääntöjenvastaiset tuet peritään takaisin aikaisemman tilanteen palauttamiseksi (em. asiassa Deufil v. komissio annetun tuomion 24 kohta ja em. asiassa Belgia v. komissio annetun tuomion 66 kohta). Tämä yleinen etu sisältää siten muun muassa kilpailijoiden suojelun, ja niillä on puolestaan ilmeinen intressi kyetä riitauttamaan niille vastaiset komission toimet (ks. vastaavasti em. asiassa SNUPAT v. korkea viranomainen annettu tuomio, s. 159 ja em. asiassa Hoogovens v. korkea viranomainen annettu tuomio, s. 518).

209 Mikäli näin ei katsottaisi, yhteisön tuomioistuimen harjoittamalta yhteisön toimielinten toteuttamiin toimiin EY 220 artiklan, EY 230 artiklan ensimmäisen kohdan ja EY 233 artiklan nojalla kohdistuvalta laillisuusvalvonnalta evättäisiin tehokas vaikutus. Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä seuraa, että tuomioistuimen harjoittaman valvonnan vaatimus on yhteisön oikeuden perusperiaate, joka perustuu jäsenvaltioiden yhteiseen valtiosääntöperinteeseen ja joka on vahvistettu ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamisesta tehdyn Euroopan yleissopimuksen 6 ja 13 artiklassa (asia 222/84, Johnston, tuomio 15.5.1986, Kok. 1986, s. 1651, Kok. Ep. VIII, s. 621, 18 kohta; asia C-424/99, komissio v. Itävalta, tuomio 27.11.2001, Kok. 2001, s. I-9285, 45 kohta ja asia C-50/00 P, Unión de Pequeños Agricultores v. neuvosto, tuomio 25.7.2002, Kok. 2002, s. I-6677, 39 kohta). Oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin on näet vahvistettu 7.12.2000 Nizzassa julistetun Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa (EYVL 2000, C 364, s. 1).

210 Edellä esitetyn perusteella P & O Ferriesissä ei ole voinut syntyä perusteltua luottamusta nyt käsiteltävään asiaan liittyvissä olosuhteissa.

211 Hyvän hallinnon periaatteen väitettyä loukkaamista koskevassa perustelussa arvostellaan ilmeisesti lähinnä komission käyttäytymistä asiakirja-aineiston tutkinnan yhteydessä ja kyseenalaistetaan näin ollen riidanalaisen tuen sääntöjenvastaisuus.

212 Näin ollen se on hylättävä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ensimmäisen kanneperusteen yhteydessä esittämän selvityksen perusteella (edellä 57—74 kohta), ilman että olisi tarpeen tutkia, onko vaatimusten tämä osa esitetty yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 21 artiklan ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdan c alakohdan vaatimusten mukaisesti.

213 Edellä esitetyn perusteella tämä kanneperuste on hylättävä kaikilta osin.

Asiassa T-116/01 esitetty toinen kanneperuste, joka koskee EY 88 artiklan rikkomista

Osapuolten lausumat

214 Asian T-116/01 kantaja vetoaa toissijaisesti siihen, että riidanalainen tuki on katsottava implisiittisesti sallituksi joko asetuksen N:o 659/1999 4 artiklan 6 kohdan nojalla tai yhteisön oikeuden yleisperiaatteiden mukaisesti, sellaisena kuin ne olivat voimassa ennen asetuksen antamista, koska komissio ei ole aloittanut (tai aloittanut uudelleen) EY 88 artiklan mukaista menettelyä kahden kuukauden kuluessa BAI-tuomion antamisesta. Mikäli katsottaisiin toisin, tilanteessa, jossa komissio on alun perin tehnyt hyväksymispäätöksen, joka on myöhemmin kumottu, sillä olisi mahdollisuus lykätä mahdollisen EY 88 artiklan 2 kohdan mukaisen virallisen menettelyn aloittamista koskevan päätöksen tekemistä pidemmäksi aikaa kuin jos se olisi käsitellyt asian oikein ensimmäisessä menettelyssä (em. asiassa Itävalta v. komissio annetun tuomion 68—78 kohta).

215 Komissio katsoo tämän kanneperusteen olevan perusteeton ja vaatii sen hylkäämistä.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

216 Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut asiassa 120/73, Lorenz, 11.12.1973 antamassaan tuomiossa (Kok. 1973, s. 1471, Kok. Ep. II, s. 177, 6 kohta), että EY 88 artiklan 3 kohta merkitsee sitä, että "jos komissio jättää aloittamatta kontradiktorisen menettelyn sen jälkeen, kun se on saanut jäsenvaltiolta ilmoituksen tuen myöntämistä tai muuttamista koskevasta suunnitelmasta, kyseinen valtio voi suunnitelman alustavaan tutkimukseen varatun riittävän määräajan päätyttyä toteuttaa suunnitellun tukitoimenpiteen sillä edellytyksellä, että se on ilmoittanut tuesta etukäteen komissiolle, minkä jälkeen tämä tuki kuuluu voimassa olevaan tukijärjestelmään". Yhteisöjen tuomioistuin on myöhemmissä tuomioissa täsmentänyt, että tämä määräaika ei saa ylittää kahta kuukautta (ks. esim. asia 84/82, Saksa v. komissio, tuomio 20.3.1984, Kok. 1984, s. 1451, Kok. Ep. VII, s. 545, 11 kohta, em. asiassa SFEI ym. annetun tuomion 38 kohta ja em. asiassa Itävalta v. komissio annetun tuomion 74 kohta). Tämä periaate on sittemmin otettu asetuksen N:o 659/1999 4 artiklan 6 kohtaan.

217 On muistettava, että asiassa Lorenz annetulla tuomiolla luotuun ja asetuksen N:o 659/1999 4 artiklan 6 kohtaan otettuun periaatteeseen voidaan vedota ainoastaan sellaisen tuen yhteydessä, joka on ilmoitettu EY 88 artiklan 3 kohdassa määrätyn menettelyn mukaisesti. Sitä ei sovelleta sellaisessa menettelyssä, jonka komissio on aloittanut ilmoittamatta jätetyn tuen osalta.

218 Koska riidanalaista tukea ei ole ilmoitettu EY 88 artiklan 3 kohdan mukaisesti, on hylättävä perustelu, jonka mukaan komission olisi pitänyt aloittaa EY 88 artiklan 2 kohdan mukainen menettely kahden kuukauden kuluessa BAI-tuomion julistamisesta.

219 Tämä kanneperuste on näin ollen hylättävä.

Asiassa T-116/01 esitetty kolmas kanneperuste, joka koskee EY 253 artiklan rikkomista

Osapuolten lausumat

220 Asian T-116/01 kantaja vetoaa toissijaisesti myös riidanalaisen päätöksen perustelujen riittämättömyyteen tai asiaankuulumattomuuteen. Se katsoo erityisesti, että mikään riidanalaisessa päätöksessä ei osoita sitä, että komissio olisi pyrkinyt saavuttamaan tasapainotilanteen laillisuusperiaatteen ja oikeusvarmuuden periaatteen välillä, kuten yhteisön oikeudessa edellytetään. Kun tuki ilmoitetaan komissiolle ja tämä hyväksyy sen ennen tuen myöntämistä, kuten tässä tapauksessa, kaikki sellaiset päätelmät, joilla evätään oikeusvarmuuden periaatteen ensisijaisuus, ovat joka tapauksessa ristiriidassa perustamissopimuksen valtiontukia koskevilla määräyksillä luodun kokonaisuuden kanssa, ja niillä tehdään tuen myöntäminen sattumanvaraiseksi tavalla, joka ei ole hyväksyttävissä, myös niissä tapauksissa, joissa yleinen etu edellyttäisi tuen hyväksymistä ja sen myöntämistä viivytyksettä.

221 Asian T-116/01 kantaja päättelee tämän perusteella, että riidanalaisen päätöksen 2 artikla pitäisi kumota sen vuoksi, että siinä on myös sovellettu virheellisesti yhteisön oikeutta.

222 Komissio katsoo, että tämä kanneperuste on hylättävä ilmeisen perusteettomana.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

223 On muistettava, että laittoman tuen periminen takaisin on looginen seuraus sen laittomuuden toteamisesta (em. asiassa Belgia v. komissio 21.3.1990 annetun tuomion 66 kohta). Valtiolle asetetulla velvollisuudella poistaa komission

yhteismarkkinoille soveltumattomaksi katsoma valtiontuki pyritään näet palauttamaan aikaisempi tilanne (asia C-350/93, komissio v. Italia, tuomio 4.4.1995, Kok. 1995, s. I-699, 21 kohta ja asia C-75/97, Belgia v. komissio, tuomio 17.6.1999, Kok. 1999, s. I-3671, 64 kohta).

224 Komission velvollisuudesta perustella päätös, jolla määrätään sääntöjenvastaisen tuen takaisinperimisestä, on todettu yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä valtiontukien osalta, että kun suunniteltu tuki on EY 88 artiklan 3 kohdan määräysten vastaisesti jo maksettu, komissio, jolla on toimivalta velvoittaa kansalliset viranomaiset vaatimaan tuki palautettavaksi, ei ole velvollinen ilmoittamaan erityisiä perusteita tämän toimivaltansa käyttämiselle (yhdistetyt asiat C-278/92—C-280/92, Espanja v. komissio, tuomio 14.9.1994, Kok. 1994, s. I-4103, 78 kohta; em. asiassa Belgia v. komissio 17.6.1999 annetun tuomion 82 kohta ja em. asiassa CETM v. komissio annetun tuomion 172 kohta).

225 Koska riidanalainen tuki on myönnetty sääntöjenvastaisesti, on pääteltävä, että komissiolla ei ollut velvollisuutta perustella tuen takaisinperimistä koskevaa päätöstään, ilman että olisi tarpeen tutkia, ovatko riidanalaisen päätöksen 74—78 perustelukappaleessa esitetyt perustelut riittäviä.

226 Riidanalaista päätöstä eivät siten rasita tältä osin puutteelliset perustelut.

227 Siltä osin kuin kantaja pyrkii todellisuudessa riitauttamaan komission päätöksen, jolla määrätään takaisinperimisestä, on viitattava selvitykseen, jonka ensimmäi-

sen oikeusasteen tuomioistuin on esittänyt viidennen kanneperusteen yhteydessä. Komission arviointivirhettä koskevaa kanneperustetta ei näet voida tutkia EY 253 artiklaa koskevan kanneperusteen yhteydessä (em. asiassa komissio v. Sytraval ja Brink's France annetun tuomion 67—72 kohta).

228 Edellä esitetyn perusteella kanteet on hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

229 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska asioiden T-116/01 ja T-118/01 kantajat ovat hävinneet asian, ne on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut komission vaatimusten mukaisesti.

230 Työjärjestyksen 87 artiklan 4 kohdan kolmannen alakohdan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi määrätä, että väliintulija vastaa omista kuluistaan. Tässä tapauksessa osapuolet, jotka ovat osallistuneet väliintulijoina oikeudenkäyntiin asioiden T-116/01 ja T-118/01 kantajien vaatimuksia tukeakseen, vastaavat omista kuluistaan.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(laajennettu ensimmäinen jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Kanteet hylätään.**

2) **Kummankin asian kantajat vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja ne velvoitetaan korvaamaan komission oikeudenkäyntikulut.**

3) **Väliintulijat vastaavat omista kuluistaan.**

Vesterdorf Lenaerts Azizi

Jaeger Legal

Julistettiin Luxemburgissa 5 päivänä elokuuta 2003.

H. Jung B. Vesterdorf

kirjaaja presidentti